

De Moennik

HISTORISCH TIJDSCHRIFT VAN HEEMKUNDEVERENIGING HELDEN

maart 2020 | nummer 68

In dit nummer o.a.:

Onbekende tekening van Helden | Jan Grijsbach, verzetsman in Helden | Patronaatswerk

INHOUD

Colofon

Periodiek van Heemkunde-
vereniging Helden.

Versijnt in maart, juli en
november.

Oplage: 800 ex.

ISSN nr. 1570-8128

De Moennik

(= verzamel-/bewaarpiaats)

REDACTIE:

Willemien Severins-Janssen,
eindredactrice, tel. 077-307 47 76

Wim Daniëls

Gerard Ebisch

Piet Gommans

Joep Hermans

Raf Janssen

Jos Keijmes

Marion Leurs-Jacobs

OPMAAK EN LAYOUT:

Henk Steeghs (Yell-low)

ACQUISITIE:

Marion en Rob Leurs

tel. 0493-89 39 14

DRUK:

DTP Graphic Products

WEBMASTER:

Rob van 't Padje

E: webmaster@moennik.nl

CORRESPONDENTIE-ADRES:

Redactie De Moennik

Aan de Koeberg 3

5988 NE Helden

E: redactie@moennik.nl

Voor vragen over

bezorging en lidmaatschap:

E: admin@moennik.nl

jaarlidmaatschap € 17,00

(inclusief De Moennik)

Losse nummers € 5,75

Illustraties dienen vrij van rechten
te worden aangeleverd.

Niets uit deze uitgave mag gepubli-
ceerd worden zonder toestemming
van de redactie.

VERKOOPADRESSEN:

- Primera Panningen

- Kapsalon Van Nisselroy

Panningen

- Toeristisch Informatie Huis /

VVV Panningen

- Herenkapsalon L. Kessels Beringe

- Streekmuseum Peel en Maas

Foto omslag:

Een waterverftekening van Helden
begin 19e eeuw. Zie pagina 23.

- 1 *Bèjeingezeumerd*
Redactie en werkgroep documentatie
- 4 *75 jaar Jong Nederland Panningen*
Patronaatswerk (1)
Wim Daniëls
- 9 *Het verboden oorlogspel*
Joep Hermans
- 10 *De Werkgroep Kruisen en Kapellen*
Jos Keijmes
- 12 *Jan Grijsbach, een verzetsman in Helden*
Christ Grijsbach
- 15 *Samen op de foto*
1969: Vakantie van 'Babyboomers'
Jos Stevens
- 16 *Middenpagina*
Onthulling oorlogsmonument Everlo
Willemien Severins-Janssen
- 18 *De tijd stond stil in Panningen*
Wim Daniëls
- 20 *Terug in de tijd*
Piet Gommans
- 23 *Onbekende tekening van Helden*
Joep Haffmans
- 24 *Straatnamen*
Deinderik
Wim Daniëls
- 26 *De familie Ebisch-Nelissen van 't Strötje (1)*
Gerard Ebisch
- 30 *Legende van twee eus,*
die goo werke deeë
Wim Daniëls
- 32 *Toen en nu*
De straat zonder 'kerk'
Henk Steeghs

Van de redactie

Zoals u hebt gelezen in *De Moennik* 66 heb ik de taak als eindredacteur overgenomen van Jos Keijmes. Jos heeft gedurende tien jaar met veel enthousiasme en inzet de eindredactie gevoerd. Tijdens die periode wordt o.a. het formaat van *De Moennik* aangepast. Door het groter en duidelijker lettertype en de kleuren wordt de leesbaarheid vergroot. De reacties van de lezers zijn positief. Ook over de uitgave van het 'bevrijdingsnummer' (*De Moennik* 67) en de prachtige lay-out heeft de redactie veel positieve reacties ontvangen. Jos, namens de redactie, hartelijk dank. Jos blijft deel uitmaken van de redactie. We kunnen dus altijd een beroep blijven doen op zijn ervaring en kunde. Willemien Severins-Janssen

Correcties *De Moennik* 66

Meteen na het verschijnen van *De Moennik* 66 in juli 2019 belden en mailden verschillende oplettende lezers met de redactie. Op pagina 4 in het artikel over het begin van de burgerlijke stand stond een verkeerd jaartal bij de geboorteakte. Het jaartal 1898 moet inderdaad 1798 zijn. Al die reagerende lezers ontzettend bedankt.

Herdenking Bovensbos

Van Gerrit Greijn ontving de redactie een foto die in 1946 is genomen bij een

herdenking op de plek waar tijdens de oorlog de onderduikers in Bovensbos zaten. Dankzij die foto weten we dat de foto (het graf in 1946) die op pagina 9 staat afgedrukt niet bij het artikel over Frans Neef hoort, maar bij de herdenkingsplaats op Bovensbos. En dat ondanks de vermelding 'Neef' op de achterkant van de foto.

Correctie *De Moennik* 67

Ook na het verschijnen van het zogenaamde bevrijdingsnummer van *De Moennik* ontving de redactie de volgende reactie. Lei Verberne liet weten dat in het artikel 'Gastvrijheid in Nederland' de informatie over het eerste huis waar de Engelsen verbleven niet meer het huis was waar dokter Joosten woonde, maar vanaf 1937 waren dat zijn ouders (dokter Verberne en echtgenote). Het huis 'Sonnewende' was eerst het hoofdkwartier van de Duitsers en naderhand van de Engelsen. Eind 1944 was dat zodanig uitgewoond dat zijn ouders besloten om in Everlo (aan de Steenstraat) een nieuw huis te laten bouwen.

Profvoetballer Willy van den Hurk (1939-2019)

Op 3 mei vorig jaar overleed in het Plattelandshoës in Panningen op 80-jarige leeftijd Willy van den Hurk. Hij werd bekend als de ex-profvoetballer die in 1966 geen toestemming kreeg om bij amateurclub Panningen te gaan voetballen. Pas in het seizoen 1970-1971 kon Panningen hem toelaten. Hij speelde er nog vier jaar in het eerste elftal. De Volkskrant eerde hem door een artikel aan hem te wijden.

Bevrijdingsbordje

Na het verschijnen van de vorige *Moennik* ziet Laurens Janssen bij de kringloopwinkel in Panningen een bevrijdingstegeltje liggen dat hij meteen voor zijn zus Willemien koopt. In tegenstelling tot het kartonnen bordje op de omslag van het bevrijdingsnummer is dit een echt tegeltje, maar dan uit 1984.

Foto's:

- Collectie Gerrit Greijn
- Collectie Lea v.d. Schoor-Wilms
- Archief Heemkundevereniging Helden
- Collectie Historische Werkgroep Grashoek
- Collectie Ebisch Media
- Willemien Severins-Janssen

Bronnen:

- Schepenbank Helden inv.nr. 14 folio 138v.
- HHJ van As, Digibron 4 april 1992

Ons Dorp

De redactie werd vorig jaar door Marlies Ewalts geattendeerd op een you-tube-filmpje over een oud-inwoner van Panningen. Haar vriendin in Nieuw-Zeeland had haar daar opmerkzaam op gemaakt. Zoals zovelen emigreerde Willem Verrijt (Bill Verryt) na de oorlog naar Nieuw-Zeeland. In 1983 stichtte hij samen met een andere Nederlander, Louis Kuys, een compleet bejaarden-dorp voor gepensioneerde Nederlanders. Dat alles in de plaats Henderson bij Auckland op het Noorder Eiland. Op het aangekochte perceel verschenen zo'n 89 huisjes in de vorm van oude Nederlandse boerderijen. De plek kreeg de naam 'Ons Dorp'. Behalve de huisjes verscheen er ook een zorgcentrum (voor 30 verpleegden), een bibliotheek, een buiten-bowlingbaan, enz. In het zorgcentrum zijn twee plaquettes aangebracht ter nagedachtenis aan Willem Verrijt. In 1992 bezocht koningin Beatrix 'Ons Dorp' in het kader van het 'Abel Tasman-jaar'.

Verdronken in een waterpoel

Wim Hoezen komt bij het doornemen van het schepenbankarchief Helden geregeld wat interessante verslagen tegen. Hier volgt er een. Op 4 oktober 1688 houdt de schepenbank van Helden gerichtsdag. Op de rol staat de klacht van de heer van de Heerlijkheid tegen Willem op de Weem, gedaagde.

De klager geeft te kennen: 'dat oft wel de ouders sijn gehouden goede sorge te draegen

ofte te doen hebben, dat hunne clyne kinderen niet en commen te verongelucken en van leven ter doot te geraecken en daertoe alle perijckelen voor te commen, soo ist effenwel gebeurt, dat den ged. soontjen sijnde ontrent alleen vier jaeren oudt onlancks is commen te verdrincken in eenen waterpoel, staende ontrent des ged.ens behuysinge, volgens de gerichtelijke informatie daerover gepasseert, want sulcke onachtsaemheijt ten hoogsten strafbaar is als sijnde d'oirsaeck van den doot van dit onnoosel kint.' Hij eist 'ten exempel' dan ook een passende (geld)boete. Of die boete ook is opgelegd, is onbekend omdat de kwestie verder niet meer in de stukken voorkomt. Voor de goede orde: het betreft hier Peter geb. april 1684, zoon van Wilhelmus op de Weem en Maria Timmermans. Zijn overlijden staat echter niet in het begraafboek genoteerd, aangezien er tot ca. 1718 géén kinderen werden ingeschreven.

Onderscheiding Trees Dorssers-Pubben

Dinsdag 5 november 2019 kreeg Trees Dorssers-Pubben tijdens een Zonnebloemmiddag, voor haar geheel onverwacht, een koninklijke onderscheiding opgespeld door burgemeester Wilma Delissen. Naast het werk voor de Zonnebloem, de Jeugdvierdaagse en het

onderwijs, heeft ook het feit dat ze als schrijfster en redactielid van *De Moennik* bezig is geweest, tot de onderscheiding bijgedragen. Trees van harte gefeliciteerd.

Plaquettes Willem Verrijt

Anekdote Marion

Lourdes water

Os mam hej veur ozze pap 'n fleske Lourdeswater in de keukekas sjtaon. Det hej ze gekrege van oos oma, eur eige moder, die dao waas gewees. Ze hej det vur ozze pap mètgebrach, umdet dae mins hertpatiënt waas. Oos mam dee dao dan zónger det hae 't zellef wis, 'n paar dróppelkes van ónger 't aete.

Hae zoe heur anders oetgelache hebbe dink ich, mer oos mam zal wel gedach hebbe." Bat 't neet, dan sjat 't neet."

Ich hej det sjoëne fleske met det blauwe printje waarop de Heilige Bernadette stong afgebeeld al 'n tiedje zeen sjtaon en sjiekem drónk ich d'r get van. 't Sjmakde net wie gewoeën water en det verwóngerde mich.

Op 'n gegaeve moment heb ich 't ganse fleske leeggedrónke en mèt kraanwater gevuld, en gae kènt uch wel veursjtèlle det 't wel 'ns kós zien det ich noeëts mier doeëd gaon.

Antonie Schiphorst

In de speciale uitgave van *De Moennik* van mei 2014 over de verzetsrazzia van 17 mei 1944, staat een overzicht van opgepakte en overleden personen. Daarbij staat als laatste de in Deventer geboren Antonie Schiphorst (26) vermeld met de opmerking dat hij zou zijn omgekomen in een Duits concentratiekamp. Tijdens de zoektocht van Piet Gommans en Jos Keijmes naar ontbrekende namen op het Everlose oorlogsmonument wilden zij meer informatie over die Antonie. Via het digitale oorlogsarchief van Bad Arolsen vonden ze

de kampkaart van Antonie. Daarop stond vermeld dat hij tot twee keer toe voor de Arbeitseinsatz naar Duitsland zou gaan, maar dat hij niet vertrokken was. Via het regionaal Historisch Centrum Overijssel kwamen ze er achter dat deze Antonie de oorlog had overleefd en naar Arnhem was verhuisd. Dat betekent dus dat hij niet op het monument vermeld hoeft te worden. Zoektocht ten einde en een slachtoffer minder van de verzetsrazzia.

Leden van de Historische Werkgroep Grashoek poseren met de replica van de sierschijf van Helden voor de vitrine met phalera uit Dacië.

De sierschijf van Helden op bezoek in Tongeren

De Historische Werkgroep Grashoek heeft vrijdag 17 januari j.l. een bijzonder bezoek aan het Gallo-Romeins museum in Tongeren gebracht. Met dit eerste cultureel reisje na de oprichting van de HWG acht jaar geleden wordt tevens het jubileumjaar '100 jaar Grashoek' afgesloten. Heel bijzonder is dat de sierschijf van Helden ook meereisde naar Tongeren. Deze schijf (phalera) is door turfsterkers rond 1840 op Heldens grondgebied gevonden. In elk geval is de locatie door de vindsters aangeduid met 'Achter Maris'. Huub Kluijtmans geeft binnenkort een boek uit met een gedetailleerde beschrijving over de Gouden Helm en de zilveren sierschijf.

Het museum over de Romeinse en Gallische aanwezigheid in onze streken heeft momenteel een tijdelijke tentoonstelling onder de naam: Dacia Felix. Met grote waarschijnlijkheid komt 'onze' sierschijf uit Tracië (Bulgarije) of van het volk dat hieruit is ontstaan, de Daciërs. Voor één middag hebben we de sierschijf van Helden samengebracht met de schitterende goud- en zilveren schatten die eenmalig in België tentoon worden gesteld.

De mensen van het museum waren verrast en enthousiast over dit bijzondere bezoek. Het uitstapje was aan de leden van de werkgroep aangeboden vanwege het vele werk in de afgelopen jaren, waaronder het uitbrengen van het jubileumboek over Grashoek. Het was natuurlijk niet de originele sierschijf, die ligt in het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden. Het Streekmuseum Peel en Maas maakte het mogelijk dat de HWG één dag over deze prachtige en natuurgetrouw nagemaakte replica kon beschikken.

75 jaar Jong Nederland Panningen

Deel 1: Patronaatswerk

In 2020 viert de jeugdvereniging Jong Nederland Panningen (JNP) haar 75-jarig bestaan. Bij gelegenheid van dit jubileum, dat officieel gevierd wordt in het weekend van 18 en 19 september 2020, geeft de jeugdvereniging een boek uit waarin in woord en beeld de geschiedenis van deze jeugdvereniging wordt weergegeven. In een drietal artikelen in *De Moennik* wordt aandacht besteed aan het ontstaan van het jeugdwerk in Panningen, de voorlopers van Jong Nederland en de oprichting van Jong Nederland direct na WO-II.

door Wim Daniëls

Ontstaan van het jeugdwerk en jeugdverenigingen

De eerste vormen van jeugdwerk en jeugdverenigingen ontstaan op het einde van de negentiende eeuw en komen tot bloei in het begin van de twintigste eeuw. Onder 'jeugd' verstaan we in die tijd de leeftijdsgroep na de lagere school, kinderen vanaf twaalf jaar. Slechts een klein deel van de lagere schoolverlaters, nog geen twintig procent, volgt één of andere vorm van middelbaar onderwijs, het grootste deel gaat aan het werk. Op deze grote groep richten zich het jeugdwerk en de jeugdverenigingen. Men wordt zich namelijk langzaam bewust van een jeugdprobleem: de

grote groep jongeren die gaat werken heeft in aanvulling op de lagere school opvoedende activiteiten nodig. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de eerste activiteiten voor deze groep jongeren sterk zedelijk en sociaal gekleurd zijn. De initiatieven gaan enerzijds uit van de kerken en van de gegoede burgerij. De kerken zijn bang dat zij de jeugdigen gaan verliezen door 'nadelige' invloeden van buiten de geloofsgemeenschap. De gegoede burgerij is bang dat zij door invloeden van buiten de hechte dorpsgemeenschap hun greep en invloed op de geldende normen en waarden van de heersende elite gaat verliezen. Anderzijds zijn het de vak-/standsorganisaties als de K.J.B. en T. (Katholieke Jonge Boeren- en Tuindersbond), de K.J.M.V. (Katholieke Jonge

Middenstands Vereniging) en de Jonge Werkman (Jeugdorganisatie vanuit de R.K. Kerk voor de arbeidersjeugd) die zich zorgen maken om het lot van de jongeren en hen willen scholen. Maar ook binnen deze organisaties is het de R.K. Kerk die bepaalt wat de jongeren wel en niet mogen.

Voor de jeugdigen die de lagere school na zes tot acht klassen hebben doorlopen, wordt het patronaatswerk opgericht. Vanuit het patronaat krijgen de jongeren op ongeveer achttienjarige leeftijd het dringend advies om lid te worden van een van de vak-/standsorganisaties. In het kader van deze artikelenreeks over Jong Nederland, ga ik niet verder in op de standsorganisaties maar beperk ik mij tot een verdere uitwerking van het patronaatswerk, waaruit uiteindelijk de 'echte' jeugdverenigingen in Helden zijn voortgekomen.

Patronaten

In 1902 geven de bisschoppen de geestelijkheid opdracht in alle parochies patronaten te stichten voor de schoolvrije jeugd. Eind jaren twintig zijn er in Nederland 406 patronaten voor jongens en 208 voor meisjes. De jongenspatronaten tellen op dat moment zo'n 35.000 leden in de leeftijdsgroep van dertien tot achttien

jaar. De pastoor staat formeel aan het hoofd van het jongenspatronaat, maar meestal heeft een kapelaan de

dagelijkse leiding, bijgestaan door enkele ouderen uit de parochie, vaak onderwijzers. Bij de meisjespatronaten zijn meestal de plaatselijke nonnen betrokken.

Ook deze patronaten hebben in eerste instantie vooral een scholingskarakter: in vier jaar tijd doorlopen de leden een soort van lesprogramma, met daarin niet alleen aandacht voor catechese, maar ook voor allerlei vormen van aanvullend onderwijs met taal, rekenen en algemene sociale ontwikkeling, uiteraard vanuit een katholiek dogmatisch standpunt.

Daarnaast is er ruimte voor sport en ontspanning. In de loop der jaren krijgen veel parochies ook een eigen patronaatsgebouw, dat gaat functioneren als het centrum van het lokale verenigingsleven. In Panningen is het Sint Aloysius Patronaat aan de Schoolstraat in 1928 in gebruik genomen.

Het Sint Aloysius Patronaat

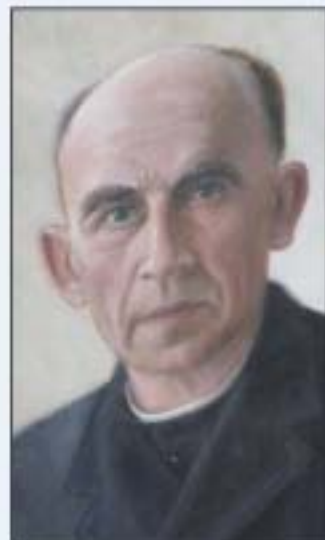
Op 4 december 1926 is er een patronaatscommissie gevormd, die bestaat uit zeven leden onder leiding van een directeur, kapelaan Gerards. Deze kapelaan is ook bekend als de kapelaan die eind jaren twintig voor de belangen van de arbeiders in de Panningse steenfabrieken opkomt en is tevens adviseur van de R.K. Werkliedenbond Limburg. Zondag 24 april 1927 organiseert de patronaatscommissie een bijeenkomst in de kerk te Panningen, om het belang

van een jeugdorganisatie voor de schoolvrije jeugd, het patronaatswerk, onder de aandacht te brengen van de

Panningse bevolking. Voor deze bijeenkomst heeft de commissie de Lazarist Joseph Colsen (1883-1982) uitgenodigd. Hij is actief in Zuid-Limburg bij de opvang, scholing en behoud van een katholiek milieu van de nieuwe mijnwerkers en werkt nauw samen met Mgr. Poels.

In Midden-Limburg van 23 april schrijft hij: *'Ons volk te behouden voor Christus is ook de groote leus bij onze jeugdorganisatie. Juist in de jaren van 14 tot 18 jaar gaat er te veel verloren. Juist in die jaren gaat er ook bij hen, die nog katholiek blijven te veel goeds verloren omdat 't aan de noodige geestelijke leiding ontbreekt. Onze streek is nog katholiek en daarom ook meenen veel menschen dat jeugdwerk niet zoo noodzakelijk zou zijn.'* Uit deze oproep blijkt duidelijk dat het jeugdwerk gezien wordt als een verlengstuk van de kerk met als hoofddoel de jeugd te behouden voor de Rooms Katholieke Kerk.

Het patronaatsgebouw in 2020 aan de Schoolstraat in Panningen.

Olieverfportret van Joseph Colsen c.m.

Jan Hendrickx, geboren 30 juni 1892 in Neerlitter, gestorven 9 september 1972 te Venlo.

Hij was van augustus 1922 tot december 1957 hoofd van de Franciscus-school te Panningen. Daarnaast was hij mede-oprichter van het Sint Aloysius Patronaat voor jongens te Panningen. Hij was ook redacteur van het R.K. Tijdschrift 'Ons Jeugdwerk' en publiceerde in het tijdschrift 'Roomsche Jeugd'.

In een heel uitvoerig artikel van Jan Hendrickx, hoofd van de jongensschool en beter bekend onder zijn bijnaam 'de baard', in Midden-Limburg van 12 oktober 1927 schrijft hij namens de Patronaatscommissie over doel en belang van deze vorm van jeugdwerk voor jongens in Panningen. In dit artikel besteedt hij naast aandacht voor de godsdienstige vorming, ook uitvoerig aandacht aan de vormende en ontspanning biedende aspecten van het patronaatswerk. Vanaf begin 1928 vinden de activiteiten plaats in het gebouw met dezelfde naam als de jeugdorganisatie het 'Sint Aloysius Patronaat' aan de Schoolstraat te Panningen. Hier volgt een ingekorte versie van het artikel van meester Hendrickx om een duidelijk beeld te schetsen van het jeugdwerk in het begin van de vorige eeuw.

'Nu spoedig de plechtige opening zal plaats hebben van ons Patronaat en Vereenigingsgebouw, kan 't zijn nut hebben aan de ouders van onze opgroeiende jongens een en ander omtrent doel en streven van deze nuttige inrichting bekend te maken. Dat hier in een dringende behoefte gaat voorzien worden, behoeven wij niet uit te leggen. Ieder ouder, die opgroeiende jongens heeft weet heel goed, dat er nog heel wat komt kijken eer deze eens op hun eigen beenen kunnen staan. "Kleine kinderen, kleine zorgen, groote kinderen, groote zorgen", is een gezegde, dat voor ieder huishouden waar is en na de schooljaren komt niet het gemakkelijkste deel van de ouderlijke taak. Op 13 à 14-jarigen leeftijd gaat de jongen werkelijk een moeilijke tijd tegemoet. Dat zijn de jaren, dat hij te klein is voor tafellaken en te groot voor servet. De jaren, dat hij 't in zich voelt bruischen en waarin hij zoo gemakkelijk van de ketting breekt als geen vaste hand hem houdt. De dolle jaren, waarin hij zoo licht iets uithaalt waarvoor hij soms zijn heele leven moest boeten. Maar dat zijn tevens de jaren waarin de mannen gevormd worden voor later, de daadkatholieken die met overtuiging voor hun geloof durven te getuigen, de werkers, die nog wat meer uitzetten dan dikke woor-

den praten, de ijveraars die op weten te komen voor hun stand.

En zooals onze maatschappij heden in elkaar zit is 't voor de ouders, bijna onmogelijk geworden hun jongens in die jaren genoegzaam te ontwikkelen en te leiden. Ons Patronaat nu wil hen hierbij helpen. Het wil in nauwe samenwerking met de ouders hun jongens vormen tot goede Katholieken, tot goede burgers en tot goede menschen.

Goed in de eerste plaats naar ziel en karakter maar 't wil ook het zijne er toe bijdragen om door 't aanbrengen van kennis en ontwikkeling hen meer geschikt te maken voor het verdienen van hun dagelijksch brood.

Om de ouders een idee te geven van wat het Patronaat al voor hun jongens hoopt te zijn, geven wij hier een korte schets van de plannen die de commissie zich voorstelt ten uitvoer te brengen.

Behalve de Zondagsche bijeenkomsten der jongens, zal er terstond begonnen worden met een cursus van een paar avonden per week, waarin les gegeven zal worden in Godsdienst, Bijbelsche gesch. en Kerkgeschiedenis, Liturgie, Boekhouden, Nederlandsche Taal en Meetkunde. De lessen zullen gegeven worden door den Weleerw. Heer Kapelaan Gerards, een der Paters Lazaristen en ondergetekende. De kosten voor de jongens zullen slechts gering zijn, daar de lesgevers hun krachten gratis beschikbaar hebben gesteld.

Het spreekt echter van zelf, dat al, deze plannen zoo maar niet ineens ten uitvoer kunnen gelegd worden. Zoo zal het begin nog groote moeilijkheden opleveren omdat aan de inrichting van 't gebouw nog zoo goed als alles ontbreekt. Daardoor kunnen wij ook slechts met een beperkt aantal jongens

beginnen. Volgens het Bisschoppelijk reglement kunnen lid worden alle jongens, die de plechtige communie hebben gedaan. Om echter niet terstond met een te grooten troep te beginnen is er besloten aanvankelijk slechts aan te nemen de jongens, die nog op school zijn en de jongens, die nog in 1927 en 1926 de school hebben verlaten. Eer aanneming kan geschieden dient elke jon-

Meester Hendrickx in 1929.

gen echter eerst daartoe een verzoek te richten tot den Directeur, den WelEerw. Heer Gerards. Is de inrichting van spelen en andere zaken wat op dreef dan kan nog verdere aanneming geschieden. De jongens worden dan verdeeld in twee groepen. Het klein Patronaat tot 16 jaar en het groot Patronaat boven de 16. De eerste betalen 5 cent contributie per week, de tweede 10 cent. Er wordt nog een reglement opgesteld voor de patronaatsjongens waarvan de ouders een exemplaar ontvangen. Bovendien zullen deze geregeld op de hoogte gehouden worden betreffende gedrag en patronaatsbezoek hunner jongens.

Om nauwe samenwerking te verkrijgen tusschen huisgezin en Patronaat is 't bovendien zeer nuttig dat nu en dan oudersavonden worden gehouden. Op zulke avonden

Het Patronaat te Panningen vraagt om een subsidie.
Uit sympathie voor het jeugdwerk wordt aan de patronaten te Helden-Dorp en Panningen elk f 25 verleend.
Hierna gaat de Raad in geheime zitting over.

Midden-Limburg 23 april 1927.

jaarlijks de intrest plus een gedeelte van 't kapitaal afgelost moeten worden, zal er een aardig duitje moeten binnenkomen, wil er ook nog iets overschieten voor het inrichten van 't Patronaat. Nu zijn wij in dit opzicht zeer optimistisch. Zonder te bedelen zullen wij een heel eind komen als alle weldenkenden ons slechts steunen door een bezoek te brengen op onze tooneel- en filmavonden.

Behalve de inkomsten van deze avonden hopen wij nog op giften van eereleden en begunstigers. En hierin rekenen wij in de eerste plaats op onze voormannen en op onze organisatiemannen. Immers het patronaatsgebouw is ook vereenigingsgebouw, dus ook hun gebouw. Voor groote en kleine vergaderingen, bestuursvergaderingen, cursussen, praatafonden, uitbetalingen, vakbibliotheek, enz. is het gebouw uitnemend geschikt en de kosten voor vergaderingen zijn zeer laag gesteld.

Verder dienen zij te bedenken, dat ons Patronaatswerk den hechten steun is voor hun organisatie, dat wij de jongens trachten te vormen tot flinke organisatie-mannen en dat het zonder die vorming lang niet onmogelijk zou zijn dat bij een volgende generatie het organisatieleven ging kwijnen. Zij vooral dienen hun belangstelling te toonen door een verzoek om erelid of begunstiger te worden niet van de hand te slaan. Als zoo ieder, die of direct of indirect belang heeft bij den bloei van die heerlijke

Bronnen:

- Tot lering en vermaak. De ontwikkeling van het jeugdwerk en de jeugdverenigingen in Nederland tussen 1850 en 1920. Peter Selten, Leidschrift, jaargang 20, 2005
- De geschiedenis van de Nederlanders in de Congregatie der Missie, Panningen, 2014
- 'Ons Aloysius Patronaat' en Vereenigingsgebouw, J.H. Hendrickx, Midden-Limburg
- Meester Hendrickx, 'Hoofd eener school', Herman Dorssers, Oos Bokse no. 13, 2001
- Midden-Limburg

Foto's:

- www.peelenmaasnet.nl
- Archief Jong Nederland Panningen
- De Maasbode

KERST-UITVOERING
door
Patronaats- en schooljongens in 't St. Aloysius-
patronaat te Panningen op
2e KERSTDAG
OM 6 UUR 's AVONDS.
Wij nodigen alle vrienden van ons Patronaat
uit, deze uitvoering bij te wonen, om zoo ons
jeugdwerk, dat in 't jaargelopen jaar reeds zijn
eerste vruchten voor onze Panningsche jongens
heeft afgeworpen, te steunen.
De Commissie.
ENTRÉE 50 CT. RESERVEEREN 25 CT.

Midden-Limburg 22 december 1928.

hopen wij zooveel mogelijk ouders in ons patronaat te krijgen om met hen te overleggen hoe wij het beste onze Panningsche jongens kunnen vormen tot mannen die steeds de tradities hunner vaderen getrouw blijven. Zulke avonden verzekeren ons

KERMIS TE HELDEN
VOORDRACHT- EN BIOSKOOPAVOND
BENDELAAT BIJ EEN PLAANDELAARDE JONGE TROUW
MET HET IN HET LAAT VAN VERGADERING IN HET
ST. ALOYSIUS-PATRONAAT TE PANNINGEN
op geliefde feestavond van de Panningsche jongens

PROGRAMMA

1. Marcellus, Panningsche
2. Een geweldig spelletje
3. Het is onze laatste, maar toch een feest
4. Wie is de beste?
5. Een klein spelletje van de Panningsche jongens
6. De Panningsche jongens
7. De Panningsche jongens
8. De Panningsche jongens

KAAS

9. De Panningsche jongens
10. De Panningsche jongens
11. De Panningsche jongens
12. De Panningsche jongens
13. De Panningsche jongens
14. De Panningsche jongens
15. De Panningsche jongens
16. De Panningsche jongens
17. De Panningsche jongens
18. De Panningsche jongens

JAARANG 4-500 HELDEN
BANKREKENING 27 - 28
BANKREKENING 27 - 28

ENTRÉE 50 CENT
RESERVEEREN 25 CENT

Midden-Limburg 13 juni 1931.

tevens den moreelen steun der ouders zonder welke geen vruchtbaar werk mogelijk is te meer daar dikwijls door stuurlied, die aan wal staan op zoo domme wijze het patronaatswerk wordt afgekamd. Het behoeft echter geen betoog dat al die dingen niet alleen moreelen maar ook geldelijken steun behoeven. Als men weet, dat

DONATEUR
VAN HET
ST. ALOYSIUS PATRONAAT
PANNINGEN

FL. 2.50

DIRIGENT:
P. TERPOORTEN, KAPELAAN.

zaak, een weinigje bijdraagt, zal 't niet zwaar vallen voor de commissie de financiële moeilijkheden te overwinnen. En des te beter zal zij dan al haar aandacht kunnen schenken aan de vorming der jeugd. Laat dan allen van uw belangstelling blijken, vooral gij ouders want het is uw zaak. Het is een zaak door de Bisschoppen sterk

aanbevolen en door de Geestelijkheid deze parochie begonnen zonder enig materieel voordeel, enkel meer zorgen brengend enkel en alleen om te trachten het geestelijk en stoffelijk geluk der Panningsche jongens te bevorderen en te verhoogen. En gij zult er niet alleen een weldaad mee bewijzen aan uw eigen kinderen, maar ook aan die van anderen en aan de geheele parochie.'

Meisjespatronaat in Panningen

Hoewel door het bisdom gepromoot wordt om ook patronaatswerk voor meisjes te beginnen, komt dat er in Panningen niet. In 1931 betoogt Mgr. Dr. Poels in Roermond dat er in het bisdom behoefte bestaat aan patronaatswerk voor arbeidende meisjes. Hij doet

Sint Aloysius Panningen in 1931.

V.l.n.r.: Onderste rij: Math Janssen, n.n., Cor v.d. Beuken, Thei Verhaegh, Sjaek Peters (Loosteeg), Harrie de Bruyn, Gerard Ghielen (trom), n.n., Gerrit Lommen, Jac Ebisch, Piet de Bruyn, Piet Nelissen, Handrie Kessels, Jos Schatorie.

Tweede rij: Tinus Jacobs, Tinus Manders, Frans Gommans, n.n., Jac de Bruyn, Janos (weesjongen uit Hongarije), Frans Wilms, meester Hendrickx, kapelaan Terpoorten, Leo Steyvers, Jo Bos, Jan te Locke, Sef Koopmans.

Derde rij: Ves Beumers, Sjeng v.d. Beuken, Albert Tummers, Ves Janssen, Tinus Reijnders, Harrie Nouwen, Thei Cremers, Lot Ueberbach, Piet Joosten (Canada), Bertus Brummans, Sjeng Verhaegh, Jung Beurskens, Jac Kusters, Graad Wijnands, Ger Meekel, Jo Frencken.

Vierde rij: Jac van Doren, Wiel Lommen, Harry Bos, n.n., Lei Schatorie, Handrie Reuls, Maan Thijssen, Jo Engels, Sjeng de Bruyn, Jan Verrijth, Thei Koopmans, Wim Hendriks, Thei Hendriks, n.n., Harry Nelissen, Pierre Jacobs, Frits Hendriks, Graat Verhaegh.

dan met name op meisjes die vanaf de lagere school gaan werken in de fabrieken en zij moeten worden voorbereid op de sociale en zedelijke gevaren die dat werk met zich meebrengt.

Aangezien in die tijd de meeste meisjes uit Panningen na de lagere school gaan werken als dienstmeid in een gezin, zijn in de directe omgeving geen 'gevaarlijke' invloeden vanuit de maatschappij aanwezig. Met als gevolg dat er in Panningen geen patronaatswerk voor meisjes komt.

In de archieven heb ik wel ontdekt dat in 1934 de KJV (Katholieke Jonge Vrouwen) actief is.

In deel 2 over het 75-jarig bestaan van Jong Nederland Panningen ga ik verder in op de directe voorlopers van Jong Nederland Panningen, de Jonge Wacht voor de jongens en de Katholieke Jonge Vrouwen voor de meisjes.

Het verboden oorlogsspel

Handrie Hendricks (90) woont aan de Molenstraat en is een boeiend verhalenverteller. Thuis op de tafel had hij een vel papier voor me klaarliggen met een hele reeks belevenissen tussen 1940 en 1945.

door Joep Hermans

Hij was in 1940 toen de oorlog uitbrak elf jaar en toen de nazi's werden verdreven in 1944 dus vijftien. Het gezin Hendricks, aan de Van Hövellstraat 32 (voorheen Kromstraat 617) telde acht kinderen. Het huis was groot en daardoor waren er in 1944 en 1945 vaak militairen uit Engeland, Schotland en Amerika bij hen ingekwartierd. Dat kwam het gezin goed uit, want er bleef uit de legerkeuken in de schuur regelmatig wel wat over voor het hongerige gezin. Handrie kreeg als jongeman veel verhalen en gebeurtenissen mee in die periode. Er waren dramatische gebeurtenissen in die oorlogstijd, die hem nu nog zichtbaar aangrijpen. Maar er zijn ook vreugdevolle momenten in herinnering gebleven zoals Kerst vieren met de geallieerde soldaten. Handrie onderhoudt tot op vandaag nog nauwe banden met enkele militairen van toen. Maar van alle herinneringen koos Handrie voor een prangende gebeurtenis met zijn buurtvrienden uit de zomer van 1942. Het is een verhaal uit een heus jongensboek.

Het verhaal

Naast het gezin Hendricks woonden in de buurt van Van Hövellstraat, Ruijsstraat en Stogger nog meer kinderrijke gezinnen. Aan buurtvriendjes dan ook geen gebrek! En oorlog of geen oorlog, als er geen school was, dan zochten die buurtjongens elkaar op voor spel en avontuur. Soldaatje spelen en het nadoen van de echte soldaten met alle 25 buurtjongens was een geliefkoosd tijdverdrijf. De jongens maakten geweren van hout en er was een kapitein en een luitenant om de orde te bewaren. Jac Huijs was de kapitein en Thei Keiren de luitenant.

In de zomer van 1942 werd er intensief geoefend met marcheren en exerceren. Het moest zoveel mogelijk echt zijn. Vooral rondom en in de buurt van het Rieterkapelletje was ruimte om naar hartelust hun gang te gaan. Langs het toenmalige zandpad (nu Haammaeckerstraat) lag een diepe grep-

pel. Die werd nog eens extra uitgespit en dieper gemaakt, waarna met planken en balken uit de buurt er een 'kazemat' werd nagebouwd. Die was groot genoeg om er te slapen en dat gebeurde dan ook van tijd tot tijd. Bijna dagelijks werd er soldaatje gespeeld en ging het 'buurtleger' rondtrekken zoals naar Panningen om daar de 'Kepelsen' uit te dagen. Tot een confrontatie kwam het echter niet, want ze kwamen nooit iemand tegen.

Op zekere dag had Pietje van Maris een Nederlandse vlag meegebracht om het marcheren nog eens extra glans te geven. Het 'peloton' werd opgesteld met de vlag en de geweren voorop. Het commando klonk om richting Helden-Dorp te gaan, naar de kiosk op de Pool via de Van Hövellstraat. Op de Pool hield de kolonne halt en iedereen krom op de kiosk. Ze zwaaiden met de Nederlandse vlag en zongen het Wilhelmus. Of iemand op het Mariaplein de burgemeester over het voorval heeft getipt is niet bekend, maar het feit wil, dat binnen de kortste tijd burgemeester Van Cann op de kiosk stond en ongelooflijk kwaad uithaalde naar de jongens. De vlag werd afgenomen en de jongens naar huis gestuurd. Handrie is tot op de dag van vandaag nog onder de indruk van die heftige uitbrander van de burgemeester.

Dagen na het voorval drong het pas tot de ouders en de jongens door, dat ze zich in groot gevaar hadden begeven op die bewuste zomerdag in 1942. De burgemeester was met reden heel erg boos geweest. Als Duitse soldaten of NSB'ers dit hadden gezien waren de represailles groot geweest. Misschien voor de jongens, misschien voor ouders, maar ook voor de burgemeester zelf als hoofdverantwoordelijke van de inwoners van de gemeente? Dit zou zeker als een nationalistische daad opgevat zijn en daar viel toen niet mee te spotten.

Het was een gebeurtenis die lang heeft nagelidonken bij de betrokken jongeren en die tot op de dag van vandaag sommige Dorper acteurs nog steeds kippenvel bezorgt.

Handrie Hendricks

Veldkruis in De Riet, 1977

De Werkgroep Kruisen en Kapellen

Sinds een jaar is een achttal vrijwilligers van de Heemkundevereniging actief als leden van de werkgroep kruisen en kapellen. Omdat er bijna twee jaar niets meer aan het onderhoud van de 13 kapellen en 39 wegkruisen in de oude gemeente Helden was gebeurd, startte de nieuwe groep met een inventaristocht langs alle objecten. Een eerste conclusie was dat veel groenvoorziening (buxus bijv.) aan vervanging toe was en onderhoud nodig had.

door Jos Keijmes

Het eerste object dat de groep aanpakte was de zogenaamde Lourdes- of Mariagrot bij Patershof in Beringe. Deze was namelijk zo overwoekerd dat de nieuwe eigenaren van Patershof zelfs niet wisten dat er een grot op hun gebied lag. Na het verwijderen van al

uiterlijk van de kapellen en kruisen aan te pakken, om vervolgens een plan van aanpak te gaan maken voor herstelwerkzaamheden aan de kruisen en kapellen, zoals dat in het onderhoudsplan van de gemeente van 2016 is vastgelegd. Bij diverse kruisen en kapellen is inmiddels

De Mariagrot vóór de 'behandeling'.

De Mariagrot na de 'behandeling'.

De nieuwe omgeving van het grafmonument Neef.

het overvloedige groen, kon men constateren dat de grot behoorlijk aan verval onderhevig was. Ook bestond de zogenaamde Calvarieberg nog. Alleen het kruis en de twee beelden stonden er niet meer op. De werkgroep besloot om eerst het

al danig gesnoeid, geschoffeld, enz.

Twee grote projecten:

Al vrij vlot kreeg de groep te maken met een tweetal kruisen die meer dan alleen onderhoud nodig hadden.

1) Het grafmonument van Frans Gerrit Neef

De waterleidingmaatschappij had graag dat het grafmonument op de Kesselseweg een aantal meters werd verplaatst omdat de wortels van de reusachtige coniferen te dicht bij een stamleiding lagen. Vanuit de groep was al geconstateerd dat deze coniferen (en de daarbij staande hulst) te groot waren geworden. Met de hulp van gemeente en waterleidingbedrijf kon al heel snel, enkele meters verwijderd van de toenmalige plek, begonnen worden met het inrichten van een totaal nieuwe situatie. In *De Moennik* 66 meldde de redactie de vernieuwing van het grafmonument van Frans Neef, maar dit betrof alleen maar het kruis dat vervangen werd. De familie Neef had geen problemen met de totale verplaatsing, omdat het monument toch al niet op de originele begraafplek lag.

Op zaterdag 12 oktober 2019 konden drie generaties Neef het weer witgeverfde kruis bevestigen op de nieuwe toekomstbestendige plek. Op 9 oktober was het immers 75 jaar geleden dat Frans Gerrit Neef een tiental meters van de nieuwe plek werd geëxecuteerd door de Duitse bezetter.

Van Lier stond aan Schrames verplaatst kon worden naar een plek in de buurt van de oorspronkelijke plek in de Riet. Zeker omdat een nieuwe eigenaar het huis en tuin ging kopen. Dit kruis had tot eind jaren 70 van de vorige eeuw steeds op het grondgebied van de familie Neessen gestaan op het kruispunt van de toenmalige Veldstraat met het oorspronkelijke pad waar nu ongeveer de Haammaeckerstraat gelegen is. Door de aanleg van plan De Riet moest het kruis wijken en verplaatste Peter dit naar Schrames. Na zijn verhuizing naar Lelystad kreeg het een plaats bij de familie Van Lier. De werkgroep kreeg van de gemeente de medewerking om op het plantsoen hoek Willem van Hornestraat - Haammaeckerstraat, op zo'n vijftig meter van de oorspronkelijke plek, een nieuwe plek in te richten. Op vrijdag 11 oktober 2019 kon het kruis verplaatst worden onder het toezien oog van Peter en Truus Neessen. Veel Heldenaren brengen dit kruis echter onterecht in verband met het verongelukken in 1945 van twee jongens (Gielke Niessen en Tonnie Martens) een honderdtal meters verderop bij de ontploffing van een mijnenveld. Zie ook het artikel in *De Moennik* 57 over het kruis. Dit kruis is nooit bij dat mijnenveld geplaatst, getuige ook de foto's uit de jaren 70.

Foto's:

- Jos Keijmes
- Collectie Hans Keiren

De oude plek van het grafmonument Neef met de grote coniferen.

Het Neessenkruis in 1977 op de oorspronkelijke plek in de Riet.

De nieuwe plek voor het Neessenkruis.

2) Het Neessenkruis op Schrames

Vanuit Lelystad ontving de Heemkundevereniging het verzoek van oud-Heldenaar Peter Neessen of het weggkruis dat in de voortuin van de familie

Voor deze twee projecten ontving de Heemkundevereniging via de gemeente een provinciale subsidie in de verplaatsingskosten.

Jan Grijsbach, een verzetsman in Helden

Mijn vader werd op 15 september 1919 geboren in Oisterwijk. Na de lagere school werkte hij achtereenvolgens in een schoenfabriek, een bierbottelarij en in een limonadefabriek. In 1939 werd hij, als gewezen dienstplichtig soldaat, opgeroepen. In mei 1940, enkele dagen na de capitulatie van Nederland, was hij gelegerd in Harskamp.

Hij meldde zich aan bij de Koninklijke Marechaussee. De Duitse bezetter voegde de marechaussee op 5 juli 1940 organisatorisch samen met de rijksveldwachter en gemeenteveldwachter. Na zijn eedaflegging op 12 maart 1941 werd hij gestationeerd in Panningen. Het bureau van de marechaussee was aan de Beekstraat 16. (*De Moennik* 48)

door Christ Grijsbach

Jan Grijsbach bij een ven in Koningslust.

Jan Grijsbach

Loopbaan, huwelijk

Na eerst nog korte tijd in Roermond en Breda te hebben gewerkt keert Jan Grijsbach in juli 1943 terug naar Panningen. Op 6 september 1943 kreeg hij als marechaussee eervol ontslag en werd hij benoemd als Wachtmeester der Staatspolitie.

Op 1 januari 1946 wordt hij uit die laatste functie eervol ontslagen en aangesteld als Wachtmeester 1e klasse van het Corps Rijkspolitie te Eigelshoven. Een mijnwerkersdorp in Zuid-Limburg.

Tijdens zijn verblijf in Panningen leert hij Jet Ebisch kennen, dochter van Gerardus Hubertus Ebisch (Ebisch Graad) en Maria Nelissen.

Ze trouwen op 5 juni 1946 en gaan in Eigelshoven wonen.

Verzet

Tijdens de oorlog wordt mijn vader lid van de knokploeg (KP-ploeg) afdeling Helden onder leiding van Wiel Houwen (de bakker).

In het boek de Aal van Oranje (biografie van pater L. Bleijs) geschreven door Jan van Lieshout wordt uitvoerig stilgestaan bij de 'arrestatie' van Pater Bleijs.

Pater Bleijs

Pater Lodewijk Bleijs (1906-1945) is een priester uit het verzet in het Zuiden. Hij was koerier van de Landelijke Organisatie voor hulp aan onderduikers.

In februari 1944 lekt uit dat de SD (Sicherheidsdienst) de verzetsvoorman pater Bleijs wil gaan arresteren. Het verzet besluit dat dat verhinderd moet worden. Langs de Duitse bewaking op de Roermondse Maasbrug rijden de drie leden van de Heldense knokploeg, Wiel Houwen, Jan Grijsbach en wachtmeester Wiel Raedts, in de auto van Wiel naar het Redemptoristenklooster in Roermond.

Ze zijn er naar toe gereden om als zogenaamde Duitse rechercheurs met begeleidende bewakers pater Bleijs van zijn bed te lichten. Die denkt dan gearresteerd te zijn. Rond middernacht rijden de verzetslieden met de 'gearresteerde' pater Bleijs in hun midden, wederom langs de Duitse bezetting over de Maasbrug, maar nu op de terugweg. Pas een poos later vertelt men hem in de auto dat hij niet gearresteerd is, maar bevrijd. Hij wordt ondergebracht in de kelder van het raadhuis in Helden. Daar is hij in veiligheid. Via een schuiladres

bij onderwijzer Gerard Van Soest in Grashoek wordt hij naderhand via Nijmegen en Spanje naar Engeland op transport gezet, waar hij zich aansluit bij de Engelandvaarders. De ontsnapping was net op tijd uitgevoerd. Nauwelijks een uur later verschijnt de SD bij het klooster in Roermond om pater Bleijs op te halen.

Overval op een barakkenkamp

Op 31 maart 1944 was Heibloem de plaats van de volgende handeling. Tegenover het Aloysiusgesticht, waarvan de Duitsers een reparatiewerkplaats hadden gemaakt, lag een barakkenkamp van de Nederlandse Arbeidersdienst. Het kamp lag volgestouwd met bedden, goed, kleding en schoeisel. Het was avond en donker. Wiel Houwen en Hein Gietema reden per auto vanuit Meijel naar het kamp. De anderen, Wim Crijns, Bertje Korsten, Jan Grijsbach en Gerard Moust reden met de fiets over de hei die Helden van Heibloem scheidde. Jan Grijsbach en Gerard Moust overrompelden de wachtpost die zij met chloroform bedwelden. Daarop gaf Jan Grijsbach met zijn zaklantaarn drie lichtsignalen – het teken dat de overigen konden komen. Ook de zes jon-

gens, die in de wachtkeet zaten te kaarten, werden overvallen en met chloroform bedwemd. Wim Crijns moest hen bewaken. De anderen drongen de barak binnen. Door een open raam vorderde Jan Grijsbach met zijn pistool de foerier, die achter de tralies zat, onmiddellijk open te doen. De foerier gehoorzaamde, werd geboeid en hij kreeg een sok in de mond gestopt.

Met vereende krachten werd de barak zoveel mogelijk leeggehaald. De wachters werden na afloop geboeid en met een prop in hun mond en in de ruimte bij de foerier gelegd. Over hen heen werd de Nederlandse vlag gespreid. De buitgemaakte 70 lakens, ondergoed, 80 paar sokken, 18 overjassen, enige werkkleding en 7 trainingsblouses, overalls en schoenen (40 paar rubberlaarzen) werden na terugkomst uit de auto van Wiel Houwen gehaald en opgeslagen in de keten van Dorus Hermans in zijn boomgaard aan de Maasbreeseweg. Het was de bedoeling dat dit terecht moest komen bij de vele onderduikadressen.

Ziekenhuis Heerlen

Eind april 1944, wil de knokploeg een actie gaan uitvoeren om Wim Crijns, een jonge secretaris van de mijn Laura-Julia en L.O.-man, (Landelijke hulp aan onderduikers) uit het ziekenhuis in Heerlen te gaan halen. Wim is bij zijn arrestatie gewond geraakt en verblijft in het ziekenhuis in Heerlen.

De actie zal uitgevoerd worden door vijf personen: Wiel Houwen, Jan Grijsbach, René Raedts, Frans Tummers en Gerrit Moust uit Maasniel. Nog maar net op weg worden ze aangehouden door een SD-eenheid met als commandant Hauptsturmführer Max Strobel. Hij is er persoonlijk bij en herkent Wiel Houwen.

Ze worden in de SD-auto naar het bureau van de Feldgendarmarie in Roermond gebracht en Frans Tummers en Gerrit Moust rijden in hun auto die door een SD-man wordt overgenomen mee.

Bij het uitstappen aldaar onderneemt Wiel Houwen een vlucht poging en rent het

Pater Bleijs (1906-1945)

Het onderduikadres in Grashoek waar pater Bleijs verschillende weken heeft 'gelogeed'.

Links: Jan en Jet Grijsbach-Ebisch.

om stuur ik die boekje.
Het meisje van toen dat
het geschreven heeft, geeft
mij alles goed mee. Ho
ging ik wel in de tijd
dijf. Maar zorgde dat ik
toe weinig mogelijk was
naar trinchland ging dat
in ik en was voor veld-
kies. Telen phofen. Hoe
was ik nu voor veld-
kies. Gint ik hoop je.
Een in veld van hols
of veld kites. Het wil
geen in
Lies Grijsbach.

Fragment uit een brief van Tante Liesje aan Christ Grijsbach.

Oranjestad binnen. De vlucht mislukt, want binnen zitten alleen maar Duitse soldaten. Hij wordt gegrepen, terwijl hij een revolver getrokken heeft. Terwijl René Raedts verlamd van schrik in de SD-wagen blijft zitten, maakt Jan Grijsbach gebruik van de paniek en de achtervolging op Wiel Houwen en vlucht de andere kant op en gaat dan meteen terug naar Helden-Panningen. René Raedts zal later weten te vluchten uit het concentratiekamp Vught. Frans Tummers wordt een paar dagen later door een Duitse dokter onderzocht vanwege een recente operatie en mag na een paar dagen naar huis. Gerrit Moust belandt in een Duits concentratiekamp. Wiel Houwen wordt naar het SD-hoofdkwartier in Maastricht gebracht. Zevenmaal verschijnt hij voor het Standgericht. Hij verblijft daarna onder Duitse bewaking te Haaren en Vught. Uiteindelijk wordt hij ter dood veroordeeld. Per ongeluk wordt iemand anders gefusilleerd, omdat Wiel in de 'verkeerde' cel zat. De Duitsers bleven steeds in de veronderstelling dat Wiel Houwen gedood was. Wiel komt echter daarna terecht in het concentratiekamp Sachsenhausen. Hij weet het kamp aan het einde van de oorlog na een dodenmars te overleven tot aan de bevrijding, waar ze opgevangen worden door de Amerikanen.

Van mijn moeder heb ik gehoord dat mijn vader ook betrokken was bij overvallen op gemeentehuizen en distributiekantoren. De distributiekantoren werden overvallen vanwege de voedselbonnen. Deze waren bestemd voor de vele onderduikers. Mijn vader moest daarna ook onderduiken. Tot op heden heb ik geen officiële gegevens over zijn onderduikadres(sen) gevonden. Van horen zeggen zou dat in de bossen bij Baarlo moeten zijn geweest (meer waarschijnlijk is het de Baarloseweg in Helden). Mijn vader heeft vaker gesproken over zijn onderduikplaats in de Spikkerhoeve. De boerderij van Tonia Vossen, midden in de bossen tussen Haelen, Heythuysen en Roggel.

Mijn vader had na 5 mei 1944 een vals persoonsbewijs (Ausweiss) onder de naam Andreas Johannes Verlinden, geboren te Maasbree, van beroep boomkweker. Mijn

moeder werd door dat laatste ontsnapingsvoorval ook gezocht vanwege haar relatie met mijn vader. (Zie 'Kroniek Jan Ebisch'). Een zus van mijn moeder (Truus) werd meegenomen en verhoord. Gelukkig liep het goed af.

Kort na de bevrijding overlijdt Pater Louis Bleijs op 17 augustus 1945 aan de gevolgen van een auto-ongeluk op de Arkelsedijk even buiten Gorinchem. Tot op heden blijft de vraag: 'Was het een ongeluk of was het sabotage?'. In het boek 'De Aal van Oranje' wordt er uitvoerig over bericht.

Jan Grijsbach is op 9 augustus 1972 in Sittard overleden. In 1983 werd hem postuum het verzetskruis toegekend.

Marechausee Jan Grijsbach tijdens zijn dienst.

- Bronnen:
- Christ Grijsbach
 - De Aal van Oranje
 - De boepartizanen van Baarlo
 - Lies Ebisch-Korsten
- Foto's:
- Collectie Christ Grijsbach
 - Collectie Historische Werkgroep Grashoek

1969: Vakantie van 'Babyboomers'

In dit verhaal gaat het om de avonturen van een vriendengroep in de zomervakanties van de jaren zestig van de vorige eeuw. Toen werd ook op allerlei manieren de wereld verkend. En dat ging vaak met trein, tent en bromfiets.

Samen op de foto

door Jos Stevens

Vriendengroep 'de Kamereuf' uit Panningen bestond uit jongens van 16 en 17 jaar. Jaarlijks werden er voor de zomer plannen gesmeed om de onbekende wereld te verkennen. De eerste keer gingen de vrienden op tienertoer met de trein, maar dat was te weinig avontuur en daarom verzoon de vriendengroep andere uitdagingen. Als pubers vonden ze de oplossing in trektochten met een tent naar het buitenland.

De oudere broers gingen ook met een tent op vakantie naar het 'Zilverstrand' in Mol in België. Daar gingen ze gebruik van maken en ze namen de standplaats en tent gewoon over, zodat ze die niet zelf hoefden op te zetten. Gemak dient de mens, nietwaar?

Het was juli 1969 en met de bromfiets en een Volkswagenbusje ging het 's morgens om 9 uur naar het Zilverstrand in Mol in België. Ome Giel Goutier zat achter het stuur. Hij zorgde voor het vervoer van de bagage, ketels, kookstel en dergelijke. Wie niet met de brommer mee kon nam plaats in Giel's busje. Voor ons was die lange rechte weg langs de Noordervaart al een hele trip, zodat we in Nederweert al toe waren aan onze eerste rustpauze. Daar werden alvast de boterhammen opgegeten om weer vol goede moed de weg te kunnen vervolgen via Weert, Budel, Hamont, Lommel naar Mol. In de middag arriveerden we bij de tent op camping het 'Zilverstrand'. Het feest kon beginnen: vrijheid, blijheid. We leerden al spoedig andere camping-gasten kennen zoals een paar gasten uit Amsterdam, waar we veel mee omgingen. De Amsterdammers waren met auto's gekomen. Dat gaf nieuwe kansen en zo waren we niet gebonden aan het beperkte vertier op de camping zelf.

Er werden bezoeken gebracht aan danszalen en een Vlaamse kermis waar volop plezier werd gemaakt met een Belgisch biertje. Het terug rijden naar onze residentie op het 'Zilverstrand' ging daarna niet echt goed. Er volgde een eerste aan-

rijding bij het achteruitrijden tussen de Amsterdammers zelf. Later werd een andere auto geraakt.

De 'kamereuf' moesten na deze tweede aanrijding in ijtempo een café invluchten, omdat ze geen paspoort hadden en zich niet zouden kunnen legitimeren bij de gendarmerie. De cafévluchtactiek lukte wonderwel.

In die tijd was het gebruik om in dans tenten de zogenoemde 'kuskedans' te doen. Alle jongeren gingen daarbij in een kring staan en één meisje of jongen stond midden in deze kring.

Als de muziek stopte trok de middelste met een sjaal iemand uit de kring naar zich toe en dan werd er gekust. Niet om het een of ander, maar wij waren vaak het 'slachtoffer'!

Buiten het nuttigen van het goudgele Belgische brood werd er ook iedere dag soep gegeten van de soepcentrale.

De soep moesten we met een keteltje gaan halen bij de soepauto. Gelukkig was er ook een frietkot, dus honger hebben we daar niet geleden.

Er bloeiden in die tijd natuurlijk ook vakantie liefdes op, daar hebben we dan ook volop van genoten. Details worden niet gegeven, maar het was een mooie en leuke ervaring. We vermaakten ons uitstekend aan het water en erom heen.

Zwemmen, voetballen en 'mis-selijken' met de leuke meiden op de camping blijven in herinnering.

En 's avonds in de kantine fluitjes drinken en seksueel schuifelen op de muziek van 'Je t'aime, moi non plus'.

Vakantie was altijd te kort en de tent afbreken en weer naar huis rijden viel ons zwaar. Maar deze mooie levenservaring blijft onder de snelbinder zitten. Er volgden meer mooie vakanties met de bromfiets, zoals naar Essen in 1970. Maar dat is weer een ander verhaal!

Groepsfoto voor de tent. Voorste rij v.l.n.r.: Sjaak Joosten, Wietje Leenders, Gerard (Gradje) Ebisch; achterste rij v.l.n.r.: Jantje Peeters, Jan Goutier, n.n., Jan Leenders, Jo Engels (Riels) en Jos Stevens.

Zittend: chauffeur ome Giel Goutier, Sjaak Joosten en Jan Leenders. Staande: Gerard Ebisch, Jan Goutier, Jo Engels, Wiet Leenders en Jan Peeters.

Foto's:

• Collecties Jos Stevens en Gerard Ebisch

Deze foto werd gemaakt op 8 oktober 1950 bij de onthulling van het oorlogsmonument in Everlo. Het monument waarop 93 namen van de slachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog worden vermeld. Mevrouw Van Cann-Konings, de weduwe van burgemeester Van Cann, onthult het monument. Burgemeester Cremers houdt een toespraak en herdenkt daarbij de slachtoffers. Er is volgens het artikel in Midden-Limburg veel belangstelling. Na de

toespraak van de burgemeester wordt het monument door de heer Van Heukelom overgedragen aan de gemeente onder dankzegging aan de bevolking voor de financiële steun. Harmonie 'Concordia' en fanfare 'St. Cecilia' luisteren het geheel op. De vaandels van alle Heldense verenigingen zijn daarbij aanwezig. Enkele aanwezigen kijken ernstig en misschien met enige 'verbazing' naar de burgemeester. Wiel Houwen staat achter de burgemeester en kijkt recht

voort. De heer Van Heukelom heeft zijn speech in de hand. Dr. Verberne kijkt de burgemeester aan en luistert aandachtig.

Enige tijd geleden verrichtten Jos Keijmes en Piet Gommans onderzoek met betrekking tot het aantal slachtoffers. Uit dit onderzoek bleek dat diverse slachtoffers niet zijn vermeld op het monument. Restauratie van het monument is op dit moment noodzakelijk. In overleg met de gemeente wordt

bekeken op welke wijze de namen van de ontbrekende slachtoffers kunnen worden toegevoegd.

Tekst: Willemien Severins-Janssen
Foto: Archief Gemeente Peel en Maas
Bron: Nieuwsblad Midden-Limburg

De tijd stond stil in Panningen

Als redactielid van *De Moennik* raadpleeg je allerlei archieven. Tijdens een van mijn zoektochten stuitte ik op een tweetal artikelen over de kapel van Onze Lieve Vrouw der Zeven Weeën, waaraan Panningen de bijnaam 'Kepèl' te danken heeft. Nu is er over die Panningse kapel in de loop der jaren al veel geschreven. Eén van de artikelen die ik vond gaat over het torenuurwerk van die historische kapel. In 'De tijd stond stil in Panningen' het verhaal over het torenuurwerk. In dat artikel kwam ik ook de zinsnede 'de visscherye int gemeynts water genaemt den deyndrick' tegen. In de rubriek 'Straatnamen' kom ik op deze vondst terug. Het tweede artikel dat ik vond over de Panningse kapel gaat over de ontstaanslegende, in het Heldens dialect van de hand van Sief Frencken. Die legende vindt u in de rubriek 'Heljes'.

door Wim Daniëls

Een torenuurwerk

Met een torenuurwerk wordt een uurwerk aangeduid dat een grote klok aandrijft. Deze grote klokken zijn van oorsprong te vinden in torens van kerken. Vandaar de naam torenuurwerk. Wie het torenuurwerk heeft uitgevonden is niet bekend. De eerste torenuurwerken, eind dertiende eeuw, geven slechts een signaal op gezette tijden: bijvoorbeeld om de gebedstijden in een klooster of kerk aan te kondigen. In het midden van de vijftiende eeuw verschijnen de eerste torenuurwerken met wijzerplaten. Deze torenuurwerken

vervullen een belangrijke rol in het dagelijks leven, voor het aangeven van begin- en eindtijden van o.a. markten, betaalde arbeid en het openen en sluiten van de stadspoorten. De nauwkeurigheid van de eerste torenuurwerken laat te wensen over. De tijd wordt gelijk gezet om twaalf uur 's middags als de zon precies in het zuiden staat. Meestal zit ergens in de toren een raampje waardoor de zon naar binnenvalt op een afgetekende plaats op een muur in de toren. Het is dan ook niet overal op precies hetzelfde tijdstip twaalf uur, zoals dat tegenwoordig is. Torenuurwerken worden in de zeventiende eeuw aanmerkelijk verbeterd door Christiaan Huygens. Hij is de uitvinder van het slingeruurwerk, wat een meer zuivere tijdmeting tot gevolg heeft. Het uurwerk staat meestal in een koude, stoffige toren met galmgaten, waar wind, regen, sneeuw en zon vrij spel hebben. Door de weersinvloeden vraagt

het uurwerk regelmatig en goed onderhoud. Vroeger was dat meestal de taak van de koster die iedere dag de toren in moest om het uurwerk te smeren, schoon te maken en de tijd goed te zetten.

Het Panningse torenuurwerk

De Panningse kapel krijgt in 1722 het torenuurwerk geschonken van Johan Albert Bouwens van der Boyen, baron van Neerysch, heer van Venray en Helden en erfvoogd van Roermond, omdat zijn dochter op drie september 1722 in het huwelijk treedt met Karel Jozef baron van Overschie. Kort na de dood van Johan Bouwens van der Boyen in 1728 blijft het uurwerk ten gevolge van slecht onderhoud stilstaan en raakt in onbruik. Pas in 1731 besluit het bestuur van de heerlijkheid Helden dat het onderhoud en beheer van het uurwerk in handen moet komen van een betrouwbaar persoon, zodat het uurwerk weer dienst kan doen als tijdsinstrument voor de Kerpelse bevolking en passerende vreemdelingen. Zij dragen het onderhoud en beheer van het uurwerk met ingang van 18 september 1731 op aan de koster van de kapel, Nicolaas Knops.

Eén en ander wordt vastgelegd in de volgende akte van 18 september 1731:

Wij scholtis, schepenen, geswoorens der heerlyckheydt Helden doen te weten, alsoo syn hoog, ende Weled, geboorne Heere Johan Albert van der Boye, baron van Neerisse saliger, Heere der heerlyckheydt Venray, Helden, erfvaecht (erfvoogd) der stadt Ruremunde in syn leven nyt eene bisondere gunste heeft gelieft de Capelle alhier binnen dese Heerlyckheydt aent Paninger hertschap gelegen te begiftigen met een behoorlyck horlogywerk, hetwelek tzedert eenige jaeren gestaen hebbende in den thooren van de voorscreven Capelle ende by manquement van 't behoorlyck smeiren ende opdrayen van hetselve horologie, de gemeynde alhier ende andere vremde passagiers weynigh dienst heeft veroorsaect, soo ist dat wij scholtis, schepenen ende geswoorens, geconsidereert hebbende den dienst die onse respectieve inwoonders ende nabuyren mitsgaders alle vremde passagiers hierdoor connen hebben ende genieten indien het voorscreven horologie op synen behoorlycken tydt wierdt gesmeert ende opgedraeyt ende soo van jaer tot jaer sonder interruptie daerinne gecontinueert, hebben daeromme ende ten opsichte van dien uyt eene besondere gunste tot een vast ende fix salaris gegeven, soo doende mits desen aen den kuster der voorscreven Capelle met naeme Nicolaes Knops van nu aff voor syn leven lanck ende verders niet, te weten de vryn dispositie ofte gebruyck van de gemeyns-schoolsolder in het huys, specterende tot de Capelle, alwaer den selven als nu woont, sonder nochtans den selven in eenigerley manieren te mogen beschadigen, mitsgaders de visscherye int gemeyns water genaemt den deyndrick, mits den selven voor het gebruyck van den voorscreven solder ende visscherye, jaerlycks gehouden blijft sonder interruptie het voorscreven horologie in behoorlyck smeirsel ende ganck tehouden, tot dienste van onse respectieve inwoonders ende andere vremde passagiers, bij manquement van het welcke wy scholtis, schepenen en de geswoorens in sulcken geval ons nochtans syn reserverende, om daar mede te connen doen naer onsen welgevallen.

Oorkonde dese door onzen secretaris doen schrijven en onderschrijven; gedaan tot Helden den 18 September 1731.

Ter ordonnantie.

P. Jurgens, secretaris

Als vergoeding voor het smeren en regelen van het uurwerk kan koster Nicolaas Knops zijn leven lang gebruik maken van de zolder van de gemeenteschool en vissen in het gemeentewater 'den deyndrick'. Over dat viswater meer in de rubriek 'Straatnamen' in deze 'De Moennik'.

Bron:

De Maasgouw, 15 september 1898, P. Dopler

Foto's:

Archief Heemkundevereniging Helden

De Markt in Panningen met de kerk, 20 december 1930.

Terug in de tijd

In deze aflevering geen zoldergeheim uit het depot van de Heemkundevereniging Helden, maar een zoldergeheim uit Maasbree. 75 Jaar lag het daar verborgen.

door Piet Gommans

Het verhaal hierover begint in november 1944 op de Molenstraat in Helden. Tijdens mijn bezoek in de zomer van 2019 bij de 86-jarige Elly Vaessen-Jacobs in Maasbree, maar geboren en getogen aan de Molenstraat in Helden, komt een brief, met datum 7 december 1946, op tafel. Die brief was het begin van ruim 55 jaar vriendschap tussen de toen elfjarige Elly uit Helden en de 29-jarige Engelse soldaat en kindervriend John Prebble.

Een doos komt van de zolder naar beneden en die blijkt gevuld met brieven, fotoalbums, kinderstripboeken en vele kleine geschenken, die getuigen van deze jarenlange correspondentievriendschap. We gaan 75 jaar terug in de tijd.

Molenstraat Helden, kerstmis 1944

Na de bevrijding van Helden op 18 november 1944 arriveert rond 23 november op de Molenstraat een Engelse afdeling van de Royal Artillery, C troop 414 S/L (Searchlight = zoeklicht). De manschappen nemen hun intrek in de sigarenfabriek Genie, de zuivelfabriek Sint Lambertus (de fuu) en bijgebouwen van de boerenbond. In het gebouw van de eierbond werd plaats ingeruimd voor Duitse krijsgesvangenen. De binnenplaats wordt geheel in beslag genomen voor reparatie en onderhoud aan voertuigen, zoeklichten en luchtdoelgeschut. In de gebouwen en omliggende woningen vinden de manschappen warmte en beschutting tegen de natte en later strenge winter van 1944-1945.

Ook in het woonhuis van de familie Jacobs aan de Molenstraat verblijven manschappen. Het huis zit helemaal vol met Tommies. Na het vertrek van de bevrijders moest het helemaal gereinigd en gedesinfecteerd worden met DDT-poeder. *"De Duitsers waren vrij netjes,"*

Elly Jacobs in 1943

John Prebble in 1944

vertelt Elly, *"maar die Tommies niet, en het huis was smerig en compleet uitgeleefd. Na hun vertrek zag het er uit als een varkensstal. Wij, ouders en kinderen, sliepen in die dagen in de kelder en verder was alle ruimte bezet door de manschappen."*

Big party on Christmasday

Op Eerste Kerstdag organiseren de soldaten een groot kinderfeest in de sigarenfabriek 'Genie'. *"Dit was de sjönste daag oet mien jeugd,"* laat Elly weten. *"De tafels waren feestelijk gedekt en alle kinderen kregen lekker eten: witbrood, taart, warm vlees, chocomel, thee, sinaasappels, kauwgum, snoep en chocola."*

Bij dit kinderfeest was ook de 29-jarige soldaat John Prebble met zijn collega's aanwezig. Samen bezorgden zij de kinderen uit Helden die dag een kerstfeest dat ze nooit zouden vergeten. Bij soldaat John, een grote kindervriend en zelf vader van twee kinderen, zou dit gebeuren, zo bleek later in zijn eerste boek, een diepe indruk achterlaten. John was tot zijn oproep in militaire

Elly Vaessen-Jacobs in 2019.

Artillery C Troop 414 S/L Battery.

dienst werkzaam als journalist bij een Engelse krant in Londen en in zijn vrije tijd schrijver van boeken en korte verhalen. In een van zijn eerste boeken dat uitkomt na het einde van de oorlog beschrijft hij zijn ontmoeting met de toen elfjarige Elly in Helden: *I first saw her on Christmasday. She is a thin little girl with hair hanging down her shoulders in plaits, tied at the bottom with narrow orange tapes*, zo begint zijn verhaal. ('Ik zag haar op eerste kerstdag. Zij is een tenger klein meisje met haar dat in vlechten tot op haar schouders hangt aan het uiteinde voorzien van oranje linten.')

'De mooiste dagen uit mijn jeugd'

Zo laat Elly mij in het gesprek met een glimlach op haar lippen weten en zij vervolgt:

"Aangezien de school gesloten was, want die was ook in gebruik door de Tommies, ging ik iedere dag met mijn vriendin Mia Muijsenberg naar de 'fuu' en de sigarenfabriek. Daar hingen we de hele dag rond en deden karweitjes voor de soldaten. De beloning was meestal snoep en chocolade. Soldaat John Prebble en collega's, o.a. Thomas Drew, John Tomson en Arthur Piggott hadden hun intrek genomen in een kamer rechtsboven aan de voorzijde van de stoomzuivelfabriek Sint Lambertus (de fuu) op de Molenstraat. Op zaterdag werd een hoek van de kamer afgeschermd met lange gordijnen aan een touw met daarachter een oude badkuip, die gevuld werd met

warm water. Als een soldaat klaar was met zijn wasbeurt moesten wij het drijvend vuil dat op het water dreef afromen met vetvrij boterpakpapier van de 'fuu' en warm water bijvullen. Daarna was de volgende aan de beurt. Als we naar thuis gingen hadden we meestal al warm gegeten, want de kok van de keukenwagen had altijd een portie over voor de kinderen die daar rondhingen. Ook moest ik iedere morgen melk halen bij Ben Nijssen, vooraan op de Baarloseweg, maar wel opletten dat je niet op mijnen trapte. Die lagen rondom de kruising en er lagen ook nog twee gesneuvelde Duitsers." Even valt ze stil en vervolgt dan met een glimlach: "En op zaterdag mochten wij de ketels uitlikken! Goh, als ik nu terugkijk waren dit, met alle ellende, toch de mooiste dagen uit mijn jeugd."

Begin maart 1945 vertrekt de afdeling van John Prebble richting Duitsland. Na

Achter het raam rechtsboven van zuivelfabriek Sint Lambertus verbleef John met zijn collega's.

Een gedeelte uit de eerste brief.

How is everybody in Helder, all your sisters and brothers and the Moysenbergs at the butter factory? Are they making lots of butter now?

Look after yourself, bester vriendchen, keep yourself warm, and happy, and be as sweet as you always were when I was in Helder. I send my regards to your family, but most of all I send my love to little Ellie Jacobs whom I shall never forget.

From all of us, my wife, from Jolyon and Simon, our best greetings and wishes.....

John Prebble.

de capitulatie van het Duitse leger, blijft hij daar tot eind 1946 werkzaam als sergeant-reporter van het Britse leger. Nog eenmaal, op 8 mei 1945, de dag dat de tweede wereldoorlog eindigt, keert hij terug in Helden en haalt Elly en haar vriendinnen met een legerauto op van school.

uiteindelijk in Maasbree terecht waar ze na hun huwelijk gaan wonen.

Van soldaat tot succesvol schrijver

John Prebble pakt eind 1946, na zijn ontslag uit het leger, de draad weer op en gaat aan de slag als journalist bij de

Bronnen:

- Elly Vaessen-Jacobs
- Wikipedia
- Krant Daily Mail
- Website Royal Artillery Units Netherlands '44-'45

Afbeeldingen:

- peelenmaasnet.nl
- Collectie Elly Vaessen-Jacobs
- Collectie John Prebble
- Collectie Piet Gommans

De eerste brief uit Londen

Met de eerste brief van 7 december 1946 neemt de correspondentie tussen Elly en John een aanvang. Dit krijgt een vervolg tot aan zijn overlijden op 30 januari 2001. Al die 55 jaren van briefwisseling, geschenken en foto's zitten nu opgeborgen in een doos op de zolder in Maasbree.

Het leven gaat verder en Elly ontmoet midden jaren vijftig bij 'Kubke' aan de Molenstraat in Helden een dienstplichtig jongeman in uniform uit Maasbree: Wiet Vaessen. De vonk sloeg over en samen gaan ze in 1959 voor de eerste maal op bezoek in Londen bij John Prebble. Op 6 augustus 1960 zijn ze getrouwd en zo komt dit zoldergeheim

John Prebble met echtgenote Betty Goldby en zoon Simon in 1947.

John Prebble en Elly tijdens het eerste bezoek in Londen in 1959.

'Daily Mail', de krant in Londen. Ook het schrijven van boeken krijgt een vervolg en met succes. Vooral de sociaal-historische boeken over de geschiedenis van Schotland zorgen in 1956 voor een doorbraak in de schrijverswereld. Miljoenen boeken van zijn hand gaan in de loop der jaren wereldwijd over de toonbank. Daarnaast schreef hij scripts voor radio, TV en film. John Prebble overleed in 2001 op 85-jarige leeftijd. Al die jaren, op de verjaardag van Elly, is met de post een pakketje met een klein geschenk uit Londen gekomen.

Round the Word in 80 Years

John Prebble

born 23 June 1915

Writer of history, films, novels, Westerns, TV and radio scripts, plays, articles, news stories ...

Happy Birthday

Onbekende tekening van Helden

door Joep Haffmans

Er zijn uit de 19e eeuw en daarvoor maar weinig tekeningen van Helden bekend. Enkele cartografische detailtekeningen, een 18e-eeuwse tekening van Jan de Beijer van het Huys ten Hove en een ontwerptekening van het raadhuis aan de Pool uit de Pruisische tijd: dat is het wel zo ongeveer.

De tekening, die hierbij is afgebeeld, was tot voor kort helemaal onbekend. Het was daarom een verrassing om deze aquarel in het laatste jaarboek van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap (LGOG) tegen te komen als illustratie (weliswaar op postzegel-formaat) bij een artikel over notaris Guillon, die in Panningen begraven ligt.

De tekening, met een afmeting van 36 x 24 cm, stelt het dorp Helden voor en heeft het Franstalig onderschrift: 'Vue du Village de Helden'. Ze is uitgevoerd in waterverf en inkt en niet gesigneerd. Op basis van de afgebeelde gebouwen en de dracht van de afgebeelde personen is zij te dateren in het begin van de 19e eeuw, zo omstreeks 1810-1820. De tekenaar heeft zich aan de noordkant van het dorp bevonden, ongeveer ter hoogte van de huidige Pastoor Knippenberghstraat of de Sint Lambertusstraat. Centraal is de Dörper kerk afgebeeld. De weergave hiervan is beslist accuraat te noemen en komt overeen met andere afbeeldingen die van de oude kerk bekend zijn. De wijzers van de torenklok geven kwart voor drie aan. Ook de andere bebouwing rond de Pool is duidelijk en nauwkeurig vastgelegd. Het grote gebouw links is het huis van Petrus de Koning, dat hij rond 1795 na zijn terugkomst uit Indië, waar hij fortuin had gemaakt, liet bouwen op de plaats van twee oudere woningen. Het huis De Koning (later omgedoopt in 'Villa Maria') werd in 1934 afgebroken. De foto's die er nog van bekend zijn geven niet het imposante formaat weer, dat uit de tekening blijkt.

Rechts vóór de kerk ligt het nog steeds bestaande huis waar op dit moment Bed & Breakfast 'Poolzicht' gevestigd is. Dit huis werd in 1752 gebouwd. In het begin van de 19e eeuw werd het bewoond door Jan Joseph Verhaegh,

burgemeester van Helden. Rechts daarvan is de achterkant van het huis Verlaek zichtbaar. Tussen beide huizen in doemen de wieken op van de molen aan de Dreese.

De maker of maakster heeft de voorgrond van de tekening gestoffeerd met allerlei menselijke figuren. We zien een boer met paard en wagen, een ruiter te paard, twee wandelende personen, een moeder met kinderen, een jager met zijn hond en op de voorgrond een koeienhoedster. De matige kwaliteit van dit detail van de tekening verraadt dat we niet echt met een grote kunstenaar te maken hebben. De manier waarop de gebouwen zijn vastgelegd, het perspectief en het kleurgebruik wijzen er niettemin op dat de anonieme tekenaar een zekere opleiding moet hebben genoten.

Het is een bekend gegeven dat kinderen 'van den gegoeden stand' in de 18e en 19e eeuw uitgebreid tekenonderricht genoten. Dat werd gezien als een belangrijk deel van de opvoeding. Het is mogelijk dat een van de kinderen van Petrus de Koning in aanmerking komt als maker van dit Heldense dorpsgezicht. Dit is te meer aannemelijk omdat de huidige eigenaar van de tekening een rechtstreekse afstammeling is van Theodora De Rijk-De Koning (1800-1878), een dochter van Petrus de Koning (zie *De Moennik* 47-49).

Foto:
• Peter Bors, Beesel

De oranje lijn is de parochiegrens.

Deinderik

In het artikel 'De tijd stond stil in Panningen' in deze *Moennik* gaat het over een akte uit 1731, waarin sprake is van 'de visscherye int gemeyns water genaemt den deyndrick'. Aangezien ik me al jaren afvraag hoe de straatnaam Deinderik tot stand is gekomen, ben ik daarnaar op zoek gegaan.

door Wim Daniëls

Foto: Wim Daniëls

De Deinderik is de verbindingsweg tussen de Zandbergweg en de Stogger en loopt gedeeltelijk parallel met de parochiegrens tussen Panningen en Helden-Dorp.

Het bergbezinkbassin nabij de Deinderik in 2019.

In 1992 is door de gemeente Helden gekozen voor de straatnaam Deinderik. De motivatie om te kiezen voor die naam: genoemd naar een ven dat daar in buurt gelegen moet hebben.

In 1894 is er al sprake van de Deinderiksweg, die dan nagenoeg hetzelfde traject volgt als de huidige Deinderik.

Uit de akte die door het bestuur van de heerlijkheid Helden in 1731 is opgesteld over het torenuurwerk van de kapel in Panningen, blijkt dat reeds in 1722 de naam 'deyndrick' voorkomt. Het is dan een 'gemeyns' water. Een gemeyns is in de middeleeuwen de aanduiding voor de gemeenschappelijk gebruikte woeste gronden, buiten de dorpskernen, waarvan het gezag en de rechten liggen bij het bestuur van de heerlijkheid, in dit geval het bestuur van de heerlijkheid Helden. Zij geven in 1731 het visrecht voor de 'deyndrick'

Bronnen:

- Open Streetmap, 2018;
- Staat der openbare wegen en voetpaden gemeente Helden, 1894;
- Caerte Generale, 1734;
- De Maasgouw, 15-09-1898, P. Dopler;
- Waterloop Helden, ArchoPro, 2013;
- Adviesnota aankoop perceel grond nabij Deinderik, Peel en Maas, 2011;

Caerte Generale 1734

aan koster Knops als beloning voor het onderhoud van het torenuurwerk van de Panningse kapel.

Op de 'Caerte Generale' uit 1734 is een water ingetekend in het gebied waar nu de Deinderik ligt, hoogstwaarschijnlijk is dat 'den deyndrick'.

Uit archeologisch onderzoek blijkt dat het gebied rond de Deinderik in een laagte ligt omsloten door dekzandruggen op enige afstand van de rand van de historische kern van Panningen. Het gebied rond de Deinderik ligt relatief laag in een oud smeltwaterdal. De Kwistbeek in dit gebied is in de tweede helft van de 19e eeuw gegraven, om het moerassige gebied beter te kunnen ontsluiten.

Enkele jaren geleden zijn door de gemeente Peel en Maas in het gebied Deinderik een bergbezinkbassin en een groene berging aangelegd om vervuiling van het oppervlaktewater tegen te gaan en wateroverlast bij hevige regenval te voorkomen. Door de aanleg van deze 'bergingen' lijkt het alsof het gebied zijn oorspronkelijke 'deyndrick' weer heeft teruggekregen.

Tot op heden is het me niet gelukt om de betekenis van het toponiem 'Deinderik' of 'deyndrick' te achterhalen.

Waarschijnlijk heeft het iets te maken met 'aan de einder', 'aan de horizon'. Het 'gemeyns water', het ven ligt vanuit de kernen van Panningen en Helden-Dorp aan de horizon, aan de einder! Dat ven aan de einder is in het dagelijks taalgebruik wellicht verbasterd tot 'den deyndrick'.

Staat der openbare wegen en voetpaden, gemeente Helden, 1894.

De familie Ebisch-Nelissen van 't Strötje (1)

In 'De Moennik 67' verhaalt mijn vader Jan Ebisch in zijn 'kroniek' over de gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog vanaf 10 augustus 1944 tot 19 november 1944.

In deze editie gaat het over het gezinsleven van mijn grootvader Graad (Gerardus Hubertus) Ebisch en grootmoeder Marieke (Maria Engelina) Nelissen en beschrijvingen van broers en zussen.

Trouwakte 29 april 1912.

door Gerard Ebisch

Graad Ebisch werd geboren op 28 september 1881 in Panningen. Hij overleed door een noodlottig ongeval met een militaire vrachtwagen in Panningen op 4 oktober 1956. Hij was de zoon van Jacobus Ebisch en van Maria Elisabeth Snellen. Op 29 januari 1887 werd Marieke in Egchel geboren en overleed in het ziekenhuis in Venlo op 24 februari 1967. Het gezin telde eigenlijk veertien kinderen.

vader en moeder. Het was er dan altijd gezellig druk. De verjaardagen van moeder en Truus waren tegelijk. Ik herinner me hoe bij gelegenheid van beider verjaardagen omstreeks 1935 door zoon Leij en pater Handrie Oomen een liedje was geschreven, dat die dag volop gezongen werd. Het refrein ging als volgt: 'Jongens, jongens, wat een feest, we zijn nog nooit zo blij geweest, want twee zijn jarig nu Moe en Truu!'

't Strötje

Het huis op het Strötje nummer 559 was niet zo groot. Toch wisten vader en moeder er het hele gezin te huisvesten. De kamers waren klein. Dicht bij elkaar, met een snorrende kachel, brachten we de avonden door met lezen, kaarten, spellen, breien, sokken stoppen of zoals moeder steevast zei: "Kepoddinge make". Daarnaast hadden we ook nog een 'göjje kamer', die tevens via een trapje toegang gaf tot de opkelder, in gebruik door ome Sef (broer van moeder, 1882 - 1975). De 'göjje kamer' werd alleen gebruikt tussen Kerstmis en

Jan Ebisch vertelt

We waren thuis met z'n vijftienen. Van moeder vernam ik meerdere malen dat in 1917 nog een meisje is geboren, dat slechts een half jaar geleefd heeft. We vormden dus een groot gezin. Vader was dan ook lid van de 'Bond voor het Grote Gezin'. Er heerste een hechte familieband onder elkaar. Aan verjaardagen werd steeds aandacht besteed, vooral die van

Jan Ebisch 1927-1986

Nieuwjaar, op de verjaardagen van vader en moeder, bij een doopfeest en bij visite. Ook werd deze kamer gebruikt als paskamer voor de klanten van de naaikamer. De slaapkamers waren boven onder de pannen. In de winter was het er erg koud. Naarmate het gezin groeide werden er kamers bijgemaakt. Verder was er een schuur voor de fietsen, een stal voor de geiten, een stal voor het houden van twee varkens en een kippen-

Het ouderlijk huis van de familie Ebisch-Nelissen.

hok. Viermaal per jaar werd er geslacht. Gradje Mewiss met z'n zoon Giel verrichtten deze ceremonie.

Het gezin

Vader: Achter het huis was een grote tuin, één morgen groot. Op deze tuin was vader bijzonder trots en steeds hadden we overvloedig groenten en fruit. Zijn hoofdberoep was PTT-beambte, aanvankelijk als besteller, later tot aan zijn pensionering in 1946 als telefoonbediende. Ieder gesprek moest namelijk op het postkantoor worden aangevraagd. Ook herinner ik me nog, dat vader 's morgens met de eerste tram naar Venlo moest om de post op te halen. Rond zeven uur was hij dan weer terug en dit dagelijks. Ook was hij een fervent muzikkliefhebber. Al op negenjarige leeftijd blies hij mee in de toenmalige fanfare. Directeur hiervan was het schoolhoofd Caspar Heuvelmans. Tot aan zijn dood in 1956 bleef hij trouw lid. De inkomsten van de fanfare moesten hoofdzakelijk komen van de eigen inzet. Drie- tot viermaal per jaar gaf de fanfare een concert, gevolgd door een toneelstuk, meestal een drama of een klucht. Ome Sjang (Ebisch) en Tinus Geurtjens waren goede acteurs. Zo'n toneelavond was meestal op zondag, voorafgegaan door een generale repetitie op zaterdag en hoofdzakelijk bedoeld voor de schoolgaande jeugd. Thuis moest moeder vaak meedoen. Zij las dan de tekst voor van de voorgaande spreker waarna vader, op en neer lopend door de kamer, in z'n rol viel. Natuurlijk moesten wij dan onze mond houden. Het repeteren op zijn muziekinstrument was in de kleine kamer, waarin ook de rest moest huizen. Het klonk erg hard en indrukwekkend. De fanfare,

later harmonie, lag hem zo aan het hart, dat hij er onder leed als Jac, Mat of ikzelf soms een repetitie verzuimden. Zoiets bestond voor hem niet. Alleen ziek was een geldige reden. Zelf was hij nooit echt ziek. Een verkoudheid is het enige wat ik me herinner. Hij was erg trots op zijn vrouw en kinderen en iedereen wist, dat tegen zijn wensen handelen hem zeer zou kwetsen.

Moeder: Zij was een erg goed en vriendelijk mens, steeds bezorgd en doorzag meteen als er wat haperde. Zij was bovendien erg arbeidszaam. Naast het drukke huishouden werkte zij in de tuin en verzorgde het vee. Eén middag in de week ging ze naar een 'stopkrens'. Dit 'stopkrenske' werd gevormd door een aantal vrouwen, dat wekelijks bij elkaar kwam om de sokken (kousen) van de paters te stoppen. Moeder was een trouw bezoeker van het 'krenske'. In de oorlogsjaren kwam daar nog bij, dat de provisor van het missiehuis haar vroeg deze sokken eens per week te wassen. Ik herinner me hoe wekelijks zo'n 120 paar sokken aan de waslijn hingen te drogen. Op haar vierde jaar stierf haar moeder. Samen met haar vader en broers werkte zij op het bedrijf in Egchel. Zij verzorgde zich altijd goed en kleeedde zich netjes, wat zij ook van ons verlangde. Ik heb eens vernomen, dat men haar in haar jonge meisjesjaren de 'sjiek' van Egchel noemde. Op 52-jarige leeftijd kreeg zij suikerziekte en moest ze dagelijks spuiten met insuline. Ook onderging zij in die tijd een galoperatie. Zij had altijd een

Graad en Marieke Ebisch-Nelissen in 1952.

Leo Ebisch c.m. 1913-1981

gezonde eetlust, wat in verband met haar ziekte wel eens problemen opleverde. Zij moest immer streng dieet houden. Desondanks is zij nog 80 jaar mogen worden.

De kinderen

Leo (Leo Jacobus, 9 februari 1913 - 11 november 1981):

Hij was reeds priesterstudent op het Klein Seminarie in Zundert Wernhoutsburg toen ik geboren werd. Als hij met Kerstmis, Pasen en in de maand augustus op vakantie kwam was er altijd voor iedereen een reep chocolade of nougatblok, in die dagen iets bijzonders. In 1932 trad hij in op het groot seminarie in Panningen. Eenmaal ingetreden was er voor hem geen vakantie meer om thuis door te brengen, zelfs binnenkomen was verboden, zeker in de eerste twee novice-jaren. Eens per jaar mocht hij twee dagen bezoek hebben. We gingen dan de eerste dag met zijn allen naar Patershof. De coöperatie zorgde per driewielersfiets voor broodjes en vlaai. Vader zag Leo vaker van afstand vanuit het postkantoor, zeker toen Leo zijn kamer aan de voorkant had. Tijdens zijn zeven jaren in Panningen heeft hij bij zijn 'downs' lang met de gedachte rondgelopen te stoppen. Steeds werd hij door zijn overste aangespoord door te zetten. Na zijn priesterwijding op 23 juli 1939 werd hij als kapelaan benoemd in de parochie van de H. Vincentius te Rumpen, gemeente Brunssum. Op 30 juli 1939 deed hij zijn eerste H. Mis in de parochiekerk van Panningen. Nadien was er een groot feest en de harmonie zorgde voor de muzikale omlijsting. Langs de weg naar de kerk was alles mooi versierd met vlaggen en bloemen, ook ons huis. Na de mis gaf Leo aan alle belangstellenden zijn eerste zegen. Er volgde ook nog een erg druk bezochte receptie. Vader had twee jaren tevoren de nodige wijn ingekocht, die al die tijd thuis in de kelder lag. Het feest duurde een hele week. Iedere avond andere bezoekers. Hij bleef kapelaan in Rumpen tot omstreeks 1948. Daarna werd hij benoemd als geestelijk begeleider van de Nederlandse boerenemigranten in Zuid-Frankrijk (Chateau d'Artigues, Lote Garonne, Tonneins). Eens per jaar kwam hij op een motorfiets een week op vakantie. Het werk beviel hem allerminst. Hij werkte liever in een parochie. In 1949 volgde zijn benoeming tot kapelaan in Vlodrop en in 1950 zijn benoeming in Amerika. Hij begon als leraar muziek en latijn op het St. Mary's Seminary te Perryville, Missouri (1950-1956). Omdat hij overplaatsing had gevraagd naar een parochie, gebeurde dit

ook en wel St. Leo's Church, 123 Octavia Place, San Antonio, Texas. Hij bleef er tot aan zijn dood. Onder overweldigende belangstelling van de parochianen werd hij aldaar begraven onder getuigenis van zijn broer en zus Mat en Jet.

Lies (Maria Elisa, 17 maart 1914 - 7 november 1982):

Na de lagere school ging zij in de leer bij mevr. Heuvelmans - te Locke. Ze had veel werk als zelfstandig naaister en haar verdiensten boden voor moeder vaak een uitkomst, evenals het maken van eigen kleding. Minder geluk heeft ze gehad bij het vinden van een levensgezel en soms werden al familiebanden te vroeg gesmeed. Tijdens de oorlogsjaren liep de eerste verkering spaak tot groot verdriet van Lies. Op het station in Venlo had de eerste 'vrijer' het uitgemaakt. Ook de tweede verkering liep uit op een pijnlijke affaire. Toen niemand meer dacht aan een volgende kwam een huwelijksaanzoek van Geel Gommans, weduwnaar en zaakvoerder bij de LLTB Panningen. In eerste instantie wees zij het verzoek af vanwege het leeftijdsverschil, maar Geel hield aan. Er volgde een kortstondige verkering en in 1949 een huwelijk, dat geduurd heeft tot 1 augustus 1966, de dag van het overlijden van Geel. Het was een gelukkig huwelijk en ze hebben een mooie tijd gehad. Ten tijde van Geels overlijden was moeder bij Lies inwonend, tot 1967. Vanaf die tijd woonde Lies alleen. De eerste ziekteverschijnselen van nervositeit en bangheid openbaarden zich in 1979. Er volgden moeilijke jaren. Naderhand kwam ze in een bejaardentehuis terecht waar ze ook is overleden.

Maria (13 oktober 1915 - 23 december 2006):

In haar jonge jaren heeft ze veel pijn gehad aan haar arm: uitzwerven van botjes, in die dagen behandeld door dokter Joosten. Verdovingen kende men niet en ze leed erg veel. Nadien is alles goed gekomen. Ook zij moest vanaf de lagere school aan het werk als huishoudelijke hulp. Toen de eerste vrouw van ome Sjang Ebisch in 1934 kwam te overlijden, kwam ze daar als huishoudelijke hulp. In 1935 hertrouwde ome Sjang en kwam ze als huishoudelijke hulp bij dokter Verberne, vervolgens bij hotel Germania in Venlo, daarna in een hotel in Amersfoort en uiteindelijk bij de familie Michels, Onderste Molen in Venlo. Hier leerde zij Sjraar Michels kennen, met wie ze in 1946 is getrouwd. Ze kregen twee kinderen, Gerard en Truus. Ook exploiteerden zij het zwembad 'De Onderste Molen' in Venlo, waar ze vaak bezoek kregen van

Sjang Ebisch 1890-1980

broers / zussen en kinderen, om te gaan zwemmen in het natuurbad en voor de gezelligheid.

Jac (Jacobus Hubertus, 14 december 1918 – 27 december 1990):

Ook hij ging na de lagere school meteen aan de slag. Een aanbod van ome Sjang een onderwijzersopleiding te bekostigen wees hij af. Aanvankelijk werkte hij op de eiermijn in Helden als sorteerder en inpakker. Daarna kwam hij als stucadoor in dienst bij ome Sjang. Dat is hij gebleven. Na terugtrekking van ome Sjang zette hij het stucadoorsbedrijf zelfstandig voort. Dit liep erg goed in de naoorlogse jaren. In de oorlog werkte hij ook enige tijd als mijnwerker. Hij trouwde in 1945 met Christina (Stien) Ghielen (dochter van Roedje Ghielen). Hun gezin groeide met dertien kinderen.

Truus (Gertruda, 29 januari 1920 – 7 maart 2016):

Truus bezette met Lies de naaikamer. Het was hard werken en bovendien waren er meestal twee stagiaires. Zij bleef, net als Lies, lange tijd ongehuwd bij moeder thuis. Later trouwde zij met Gerrit de Bruijn, musicus en organist uit Tegelen. Na Gerrits overlijden bleef zij in Tegelen zelfstandig wonen tot haar dood, ondanks haar bijna totale blindheid.

Jet (Henrika, 22 juni 1921 – 11 januari 1990):

Na de lagere school was ze werkzaam als dienstbode bij gemeentesecretaris Tummers. Toen de Coöperatieve Verbruiksvereniging

De onderscheiding voor het 60-jarig lidmaatschap van harmonie Concordia in 1953.

vader was medeoprichter, een winkel opende aan de Steenstraat werd ze er winkelbediende. In de oorlogsjaren werkte ze als kantoorbediende. In deze tijd kreeg ze verkering met Jan Grijsbach, een politiebeambte. Jan zat toen in het verzet en beiden werden door de Sicherheitsdienst (SD) gezocht. Bij een inval thuis op 10 augustus 1944 werd Truus door de SD meegenomen, omdat Jet er niet was. Truus werd een paar dagen vastgehouden en ondervraagd in Maastricht. Zie ook artikel pagina 14. Jan en Jet trouwden in 1946 en woonden vervolgens in Eygelshoven en Born. Ze kregen vier kinderen.

Fien (Josephina, 7 januari 1923 – 6 september 1997):

Naast werkzaamheden thuis werkte zij na de lagere school als dienstbode in de keuken bij de paters en bij ome Sjang. Zij trouwde met Frans Peeters en ze exploiteerden een groentewinkel, eerst in Venlo en later in Blerick aan het Hubertusplein. Na sanering was Frans nog halve dagen werkzaam bij de Coöperatieve Velling Vereniging te Grubbenvorst. Ze kregen twee kinderen.

In de volgende De Moennik deel 2.

Bron:
Archief 'kroniek' Jan Ebisch.

Foto's:
• Archief Jan Ebisch
• Collectie Gerard Ebisch

Legende van twieë eus, die goo werke deeë

Heljes

In de rubriek Heljes deze keer een legende over Kepèl. In 1643 wordt in Panningen een kapel gebouwd ter ere van O.L. Vrouw der Zeven Weeën. In 1830 gaat een lang gekoesterde wens van de inwoners uit Panningen in vervulling en wordt Kepèl een zelfstandige parochie. De kapel wordt parochiekerk met de officiële naam: Onze Lieve Vrouw van Zeven Smarten. De kerk ligt midden in Panningen, op de plek waar nu Bufkes ligt. In 1929 is de kerk te klein en de doorgang naar de Markt is zo smal, dat de tram tussen Venlo en Beringe er nauwelijks door kan. Men besluit een nieuwe kerk te bouwen, de huidige parochiekerk, en de oude kerk te slopen.

door Wim Daniëls

De ontstaanslegende van de eerste kapel in Panningen, is verteld door Johannes Engels en Maria-Engels Lemmen en op 12 mei 1962 vastgelegd door het Meertens Instituut. In 1976 wordt een dialectversie van de legende, geschreven door Sief Frencken, gepubliceerd in Mosalect, een bloemlezing uit de Limburgse dialectliteratuur. Bent u nieuwsgierig naar de officiële ontstaansgeschiedenis van de kapel in Panningen? Die vindt u in *De Moennik* no. 30, juni 2007, waarin Herman Dorssers in het artikel 'Hoe Panningen 'Kepèl' werd' die beschrijft.

De legende

Werm wólhde d'n aom oet de wieë naasgater van 'nnen oos. 't Kiendjen in de sjtal van Bethlehem woord zoëë werm, huulde neet mieër en veel in sjaop. Daen oos woos leechtig neet wat 'n dieë, mer in èlk geval dee 'n e gód werk. Of det bieëst mei óp 't lankd wèrkde, óf oeët ker óf wage getrooch heet óver de roebe-

ligge sjtraote van Bethlehem, die meugelik wel get e wig zóllen hebbe gehad van de weeg nao de Róghelse bruk óf Daekershoors, óf mesjen nag wied sjalechter wore, det heb ik noeëts urges gelaeze. Mer mich tuntj wel det daen oos 'nnen overauem waas, in

de zóveulste graod dan, van daen angeren oos, dae auch 'n bieëstig gód werk dieë, veul later in d'n tied en wied dónder bëj.

Daen irsten hei 't Kiendje Jezus zelf oet de kao en Ooslevrouw oet d'n ozel gehólpe, toe Die werkelijk ginnen hemelse raad woos, wie det Ze eur Kiendje werm moos haoë mèt e paar dunne dèkskes, woe me dór koos kiekte en 'n hampel sjtroeë oet 'n króm boesj. Mer daen twidde, woe ich uch mesjen get nèjs van gaon vertèlle, heet aewel auch get wóngerlik góds gedaon. Ooslevrouw en 't Kiendje woren dao zeker blèj um, want dae vervuiden eure wins en heet er mèt vur gezórgd det Kepèl hèj ligt en narges anders. 't Waas in 't begin van de zevetieënde ieuw. Juusten daag en jaor zien ze vergaeten óp te sjrievte en ge wèt wel wie 't dök mèt ónthaoë geit. Urges in Heldje sjeepen 'nnen boor zienen oos in, um aan de kankte van

Bron:

Mosalect. Bloemlezing uit de Limburgse dialectliteratuur. Max de Bruin, Eugène Coehorst, Paul C.H. van der Goor, Jan Notten en Lou Spronck.

Foto's:

- Archief Medelo Meijel
- Internet
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Beringe 'n ker witte zank te hale, umdet zien vrouw al e paar daag laag te nâöle, det ze niks mieër hei um 't veurhoes en d'n haerd te sjtrouwe. Langzaam mer zeker sjóghelden 't geveers gunder óp. D'n boor zaat óppe ker, mèt einen bats óp 't brèdje. Doe d'n baas gelaan hei en d'n oos 'Jöh!' huunde, trooch 'n drek aan en sjlóbde ne mèt de ker zank dór deepe kersjore vroet. D'n boor leep d'r naeve over 't pedje, de haeng in de taes, 'nne remmel ónger 'nnen erm en 'n sjmeel teussen óngerlup en sjnór. Op 't gebouwd veldj pikde kraone wurm en zó get en in 'nnen hoeëge kannedalsen baum waas 'n aegerst aan 't tóbbe. Over de Pieël zakden 'n vaal zón achter 'n Mieërte bie wig.

In Aevelder bleef d'n oos inèns zoë mer sjtaon. Mèt mote en d'n eike remmel kreeg d'n boor 't bieës en de ker, die mèt det kletske zank zeker neet te zjwaor gelaë waas, wèr óp gank. Mer de vrouw zo tóch verluipig de zank nog neet aan hoes hebbe. Doe 't geveers waas gekome tót woe nò midden in Kepél det nêj roëzeperk is aangelaog, bleef d'n oos wèr sjtaon. En óf d'n boor 'Jöh!' zaog óf 'Hót-jöh!' kakde, 't bieës verzat gène poeët. Krek kuaam d'r emes naeve, dae mèt 'n kruker mees nao 't veldj sjurgde. Die zat e neer, sjmeet de leech-treem over de buim, sjpèjde in de heng en kruide mèt aan 't raad van de zankker. Ongerteusse kreeg d'n oos preugel en sjtoke de èngelkes zich twee vingers in eur oeëre um neet te huëre wie daen boor te hoeër ging. Mer niks badde. De ker bleef sjtaon woe ze sjtóng en woord van ermen daag mer aafgelaë. Umdet me doertied nag gin sjlaagkerre kinde, moos det mèt de sjup gebeure. 't Waas 'n hieël werk dór dae waersen oos.

Mer wat waas det? Dao laag e bèldje teussen de zank, e bèldje van Ooslevrouw. Wie waas det dao teraech gekome? D'n boor rapden 't óp, bekeek 't mèt groeëte auge en zeugden ins. Ongerteusse kratsde daen angere mins zich ins ónger zien muts en zaog toe: 'Det mót e wóngerbèldje zien.' Auch angere minse, die 't huurde, woren 't dao over ins. Umdet d'n oos die ker mèt det bèldje teusse de zank neet wieër hei willen trikke, mindje me det óp dae plak e kepélke moos waere gebouwd, um det bèldjen in te zitte.

't Kepélke kuaam d'r. Same bouwde ze det en same loge ze d'r in op eur kneen te baeë en hieël dök heet Ooslevrouw det baeë verhuurd. Gauw genóg woord er auch Mees in gedaon. In de loup van de jaore moos 't kepélke zeve kieër waere vergrot, umdet er van alle hankte wie langer wie mieër minse mèt euren ozel, leid en zórg nao 't Levrouwke kwome. Róngd um heen en doeën bèj woord d'r auch veul getummerd en zoë óntsjtóng Kepél.

Ei dink is jammer en det is det er allewiel minse zien die liever in Panninge woëne dan aan Kepél; ófsjoeën Kepél 'nnen oetgezochde plak is, neet dór minse, mer dór d'n hemel.

S. Frencken

De Mariakapel.

De Nederlandse vertaling van de legende vindt u op:

www.moennik.nl

De straat zonder 'kerk'

door Henk Steeghs

Toen en Nu

Foto's:
• Archief Lazaristen
• Henk Steeghs

Bronnen:
• 'Bestuur en bevolking van Helden door de eeuwen heen',
• 'De legendarische dokter Joosten', Herman Dorssers (*De Moennik* 27),
• Nieuwsblad Midden-Limburg

De Congregatie der Missie in Panningen beschikt over een enorm fotoarchief. Tijdens het scannen van foto's, negatieven en dia's uit het verleden van de Heren Lazaristen komt men vele interessante beelden tegen. Daarbij zijn ook regelmatig foto's uit de omgeving van het klooster. Zie bijvoorbeeld de boeken 'Lazaristen 100 jaar in Panningen' en 'De geschiedenis van de Nederlanders in de Congregatie der Missie'.

De afgedrukte zwartwitfoto, gemaakt vanuit de eerste verdieping van het klooster, stamt uit de tijd vóór 1930. We kijken hier richting Markt en zien nog juist de achterzijde van de oude kerk. Echter de plek waar de huidige kerk O.L.V. van Zeven Smarten staat is leeg. Het is een gedeelte van de tuin van dokter Joosten.

Een nieuwe grotere kerk kan alleen om praktische redenen niet gebouwd worden op de plaats van de oude kerk. De plek waar driehonderd jaar geleden de

Kapel is gesticht is te klein. Dokter Joosten schenkt de bouwplaats. Het is naast het in 1913 gestichte klooster van de Dochters der Liefde, de eerste opvang van bejaarden in de gemeente Helden. De eerste steenlegging vindt plaats tijdens het derde eeuwfeest van de verering van Onze Lieve Vrouw van Zeven Smarten en tevens de viering van het eeuwfeest van het bestaan van de parochie op zondag 27 april 1930. Twee jaar later, op maandag 11 juli 1932 wordt de nieuwe kerk ingewijd door bisschop Lemmens.

Wat een mooie plek voor een...

Heemkundevereniging Helden

Openingstijden verenigingslokaal (Documentatiecentrum)

maandag

van 19.00 uur - 21.30 uur

woensdag

van 14.00 uur - 17.00 uur

Op feestdagen en op
carnavalsmaandag gesloten.

Adres:

Heemkundevereniging Helden
Aan de Koeberg 3, 5988 NE Helden

www.moennik.nl

info@moennik.nl

Tel. 077-763 04 01 (doc.-centrum)

STREEKMUSEUM Peel & Maas

Openingstijden:

mei t/m september:

woensdag t/m zondag van 13.00 uur - 17.00 uur

oktober t/m april:

woensdag en zondag van 13.00 uur - 17.00 uur

Gesloten op: eerste kerstdag,
nieuwjaarsdag, carnavalszondag,
paaszondag en pinksterzondag

Adres:

Aan de Koeberg 3, 5988 NE Helden

www.museumpeelenmaas.nl

info@museumpeelenmaas.nl

Tel. 077-308 15 55

